

ધાતોચોટી વિષે ઠાંઠક ખલાસો.

લખનાર :-

પ્રેસલનજી ધનજીભાઈ મહાલક્ષ્મીવાળા.

[ચૈદાગ ઓપાન્યાં ઉપરથી.]

સુરત :

ગુજરાત સ્ટેન્ડર્ડ પ્રેસ.

૧૯૧૮.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રગલ્ભ
ગુજરાતી બેંચીર-સંગ્રહ

૭૩૨૮

આ પુસ્તક સુરત મ્યુનિસિપલ આરીસની સામે ફેબ્રુઆરી દરિયા મહેલમાં આવેલા "ગુજરાત સ્ટાન્ડર્ડ પ્રેસ" માં ઉત્તમરામ ઉમેદરામ રેશમવાળાએ છાપ્યું, અને નશરવાનજી દ્રશમજી ખીલીમોરીયાએ "ચંદ્રાગ" આરીસ, વાઘરેય, તાલુકે વલસાડમાં પ્રસિદ્ધ કીધું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૩૨૮

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ યાત્રાઓ ૨૧ વિષે ૩૮ પુરાણો

વિષય પઠ્ય

થીયોસોફી વિષે કાંઈક ખુલાસો.

લખનાર—પેસતનજી ધનજીભાઈ મહાલક્ષ્મીવાળા.

૧.—થીયોસોફી—એ શું છે ?

થીયોસોફી એ શું છે તે સમજવા માટે તેનો શબ્દાર્થજી પુરતો છે. થીયોસોફી એ એ થીક શબ્દો—Theos=God, ખુદા, અને Sophia=Wisdom, જ્ઞાન ઉપરથી નિકળેલો એક ઇંગ્લેજી શબ્દ છે. અને તેનો અર્થ ખુદાઈ જ્ઞાન, બ્રહ્મવિદ્યા, આત્મવિદ્યા, ખુદાશનાસી વિગેરે, એટલે ખુદાને પીછાનવાનું જ્ઞાન, થાય છે. અને ખુદાજ સઘળાનું મૂળ છે. તે સર્વવ્યાપક છે એટલે તેના વિષેના જ્ઞાનમાં સઘળું આપમેળે સમાઈ જાય છે. માણસને જે કાંઈ જાણવાનું છે, સમજવાનું છે, શીખવાનું છે, ભોગવવાનું છે, અમલમાં મુકવાનું છે, તે સઘળું તેમાં આવી રહે છે. હરકોઈ પણ વિદ્યા, શાસ્ત્ર, શીલસુશી કે ધર્મ, કુદરતનીદરેકે દરેક પેદાયશ, ખાકી કે મીનોઈ, પ્રગટ કે અદ્રશ્ય, દુકમાં આપું જગત, તેની ઉત્પત્તિ, તેનું કારણ અને તેનું છેવટ એ સઘળાં વિષેનું જે કાંઈ પણ જ્ઞાન તે સર્વ થીયોસોફીના અપાર સમુદ્રમાં જઈ મળે છે.

થીયોસોફીનો આવો બોહજો અર્થ થાય છે ખરો, પણ સાધારણ રીતે તેવા અર્થમાં તે શબ્દ હાલ વપરાતો નથી, અને કાંઈકે સાંકડી હદમાં તેનો ઉપયોગ થતો દીદામાં આવે છે. ખુદા શું છે, તેની કુદરત કેવી છે, માણસ શું છે, તેનું મૂળ શામાં છે, તેની સરજત શી છે, તેની મતલબ શી છે, ખુદા સાથેનો તેનો સંબંધ કેવો છે, વિગેરે બાબદો વિષે ધર્મની મારફતે, શાસ્ત્ર આધારે, શીલસુશી પ્રમાણે અથવા તો વિદ્યાની મદદથી જમાનાઓ અને જમાનાઓ થયા ભાત ભાતના ખુલાસાઓ અપાતા રહ્યા છે, બિન્ન બિન્ન પ્રકારની તર્કો ચાલી રહી છે, અને તરેહ વાર વાદવિવાદ થતી આવી છે, અને જે જાણવાને માટે માણસજાત હરેક પ્રકારે તજવીજ કરતી રહી છે, તે જ્ઞાન તે થીયોસોફી, ખુદાશનાસી, બ્રહ્મજ્ઞાન તરીકે ખાસ કરીને ઓળખાય છે.

જેમ બીજી વિદ્યાઓના સંબંધમાં કરવામાં આવે છે તેમ સામાન્ય લોકને માટે થીયોસોફી એ જગત રચનાના એક અક્ષર પસંદ તર્ક તરીકે રજુ કરી શકાય, જે કે ખરી રીતે જોતાં તો તે માત્ર તર્ક નહીં,

પણ કુદરતના અચળ સિદ્ધાંતોનું શાસ્ત્ર અને ખરી વિગતોથી ભરપૂર એક સંપૂર્ણ વિદ્યા છે કે જેનાથી કુદરતની દરેક પેદાયશના સંબંધમાં મન માનતો ખુલાસો મેળવી શકાય છે. અને જેઓ તે સમજવાને માટે લાયક થવાની મહેનત લેવાને તૈયાર અને આતુર છે તેઓ ખીજી કોઈ પણ વિદ્યાની પેઠે એ વિષે પણ અભ્યાસ, અપ્તરાઓ અને અવલોકનથી તેનો અનુભવ મેળવી પોતાની ખાતરી કરી શકે છે. પણ જેમ ખીજી બાબદો માટે છે તેમ થીયોસોફી સમજવા માટે પણ અધિકારી થવાની એટલે તેને માટે પણ યોગ્યતા મેળવવાની જરૂર છે. તે કાંઈ જેમ ન્યુસપેપરો અને નોવેલ્સ વાંચવામાં આવે છે તેવી રીતે તેના સંબંધમાં કામ લઈ માત્ર ઉપર ટપકેના વાંચન ઉપરથી લઈ દોડેલા વિચારોથી મેળવી શકાતી નથી, પણ તેને માટે તો જીંદગી ભરનો ઉંડો અને ખારીક અભ્યાસ અવશ્યનો છે.

૨.—સાધારણ રીતે થીયોસોફી વિષે ભૂલભરેલા વિચારો.

“ થીયોસોફી ” શબ્દ હાલમાં સાધારણ થઈ પડેલો છે ખરો, પણ તેનો અર્થ થોડાઓજ સમજે છે અથવા તો તે સમજવાની કાળજી કરે છે.

મૈડમ બ્લાવેલ્સ્કી અને કર્નલ ઓલકોટના આ દેશમાં પગ મૂકવાની સાથે જેવું થીયોસોફી શબ્દ ઉપર લોકોનું ધ્યાન ખેંચાવા માંડ્યું કે તેઓએ પોતાની પ્રકૃતિ અને આચારવિચાર પ્રમાણે તેને ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારનાં ખરાં, ખોટાં, ભૂલ ભરેલાં, હસવા જેવાં વિચિત્ર પ્રકારના અને મોટે ભાગે સચ્ચામ્થી વેગળાં રંગ રૂપે ઓળખવા માંડી, અને તે અનુસાર તેને વખાણવાનું, વગોવવાનું કે તેના તરફ તુંચકારની નજરે જેવાનું આજ પર્યંત ચાલુ રહેલું જેવામાં આવે છે.

એક તરફથી જાદુ મંત્ર, ઢોંગ ધતુરા, ભૂત ભમાડા વિગેરે વિષેના લોકોના જે કાંઈ ખરા ખોટા અને ભૂલ ભરેલા ખ્યાલો છે તે સધળાનો ટોપલો થીયોસોફીને માથે ચઢાવવામાં આવે છે, ન્યારે ખીજી તરફથી શીલસુશી, માણસ અને કુદરત વિષેનું જ્ઞાન, ધર્મ અને તેના ભેદો સમજવાની ચાવી, માણસની વૃદ્ધિમાં આગળ વધવામાં મદદ કરનાર અને તેની સરજત પીછાનવાના સાધન એ સધળું તેમાં સમાઈ ગયલું માનવામાં આવે છે. કોઈ થીયોસોફીને માણસ જાતની વૃદ્ધિમાં અટકાવ નાંખનાર અને તેને મુધારામાં પાછળ નાંખનાર ગણી તેને વેહેમના ગારમાં હોમાવી

આગલી જંગલી હાલત તરફ લઇ જનાર લેખે છે, તો વળી કાંઈ તેને માણસ જાતને તેની સરજતે લઇ જવાના સાધન અને તે પુગવાનો માર્ગ દેખાડનાર જ્ઞાની ભોમીયો સમજે છે.

એક ગમથી તેના કાંઈ તેવા અભ્યાસીની ચાલચલણમાં જોવામાં આવતું કાંઈ પણ ચક્રમપણું, ચાતુ રસમથી જીવંદ પડતાં કાંઈ પણ આચારવિચાર, અથવા રીતભાત, ક્રમસમજ, મૂર્ખાઈ, અજ્ઞાનપણું કે બીજાં કાંઈ કારણોથી તેનામાં દીકામાં આવતું કાંઈ પણ વાહીયાતપણું વિગેરે સઘળાંનો દોષ થીયોસોશીને માથે ચઢાવવામાં આવે છે, તો વળી બીજી તરફથી ભલી, સાદી, ધાર્મિક અને પરમાર્થિક જીવંદગી ગુજરવાની તજવીજ કરનારાઓ ઉપર થીયોસોશીનો છાયો પડેલો માનવામાં આવે છે.

કાંઈ થીયોસોશીને ધર્મનું ડૂબાડૂબ કરનાર લેખી તે માણસને નાસ્તીક-પણા તરફ દોરવી લઇ જતા ભાળે છે તો કાંઈ તેને ધર્મોનું મૂળ ધારી, તેને ખરી સમજ આપનાર માની, માણસને ખુદાઈ માર્ગે ચલાવનાર સમજી તેને આવકારદાયક લેખે છે.

૩—થીયોસોશી વિષેના જુદા જુદા ખ્યાલોનું કારણ.

થીયોસોશી આપણી સામે આ પ્રમાણેના ભાતભાતના રંગરૂપમાં દેખાવ દે છે તેનું કારણ તે વિષેના આપણા પોતાના વિચારોના હેરફેરમાં સમાયલું છે, અને નહીં કે ખુદ થીયોસોશીમાં. માણસ જાતમાં સમાયલા અસંખ્ય લોકો વૃદ્ધિની એકસરખી સપાટી ઉપર ઉભેલા અને આચાર-વિચાર, લાગણી વિગેરેમાં એકસરખી પંક્તિના છે એમ તો નથીજ. માણસખાઉ જેવી જંગલી કામો અને સુધારા વધારામાં આગળ વધી ગયલી પ્રજાઓ જો કે એકી વેળાએ આ પૃથ્વી ઉપર હસ્તી ભોગવતી જોવામાં આવે છે, પણ તેઓ એકસરખાં દેખાય એમ તો નથીજ. અને આ જો સામસામા છોડાઓની વચમાં વૃદ્ધિના તરેહવાર પ્રકારના ચઢતર પગથીયાંઓ ઉપર જુદી જુદી કામો અને પ્રજાઓ ઉભેલી દીકામાં આવે છે. એટલુંજ નહીં પણ એક પ્રજા અથવા કોમ તો શું, પણ એક કુટુંબ વટીકમાં સમાયલાં માણસોની વૃદ્ધિમાં પણ તફાવત પડતો માલમ પડે છે. એટલે તેઓ જે પગથિયાં ઉપર ઉભા હોય તે અનુસાર તેઓની પ્રકૃતિ, આચારવિચાર, સમજ શક્તિ, વિગેરેમાં ફેર પડવોજ જોઈએ. આ કારણને લીધે અમુક બાબદ સઘળાંઓ એકસરખી રીતે સમજી શકે, અમલમાં

મેલી શકે અથવા તો તેઓને તે અનુસરતી થઈ પડે, એ બનવાનું જ નથી. તેઓ તો તેને માત્ર પોતાની પ્રકૃતિ યા ખાસિયત અને સમજશક્તિ પ્રમાણેનું જ રંગ રૂપ આપી શકે એમ છે. આ નિયમ થીયોસોફીના સંબંધમાં પણ લાગુ પડે છે, એટલે સ્વભાવિક રીતેજ સધળાંઓ તેને એકસરખી નજરે જોઈ શકતાં નથી.

વળી સાધારણ રીતે કોઈ પણ બાબદનો માત્ર અમુક અને ઘણી વેળાએ તો તેનો માત્ર નજીવો જેવોજ ભાગ આપણે જાણી અથવા સમજી શકીએ છીએ, અને સાથે આપણને જે રૂચતું આવે તેજ માત્ર ખરું હોવું જોઈએ એમ માની લઈ આપણી પ્રકૃતિ અનુસાર આપણે પોતેજ ખાંધી લીધેલી સાંકડી હૃદની બાહરે જે કાંઈ દીઠામાં આવે છે તે સધળાંને આપણે ખોટું અને નુકશાનકારક ધારી લઈએ છીએ, એટલુંજ નહીં, પણ આપણે ઉભી કીધેલી મનની કિલ્લેબંધીની પેલે પાર જવામાં રખે કાંઈ જોખમ આવી પડે એવી બિહિંકથી જાતે બાહરે તપાસ કરવા જવાની હિમત કરતાં નથી તો નથી, પણ ઘણીક વેળાએ તો એ કિલ્લાની બારીની બાહરે ડોકયું કહાડવાની પણ મહેનત ન લેતાં, અંદર બેઠાં બેઠાંજ કાંઈ પણ પાયા, ખર્ચ કે સમજ વગર બાહરે તો એમ હોવુંજ જોઈએ અને તેમ થવુંજ જોઈએ એમ માની તે ઉપરથી માત્ર આપણા પોતાનાજ મનના તરંગો ઉભા કરી તે સામે ફાકટની લડત ચલાવવામાં આપણે વખત ગુમાવીએ છીએ.

થીયોસોફી એ કુદરતનો ભેદ અને કરામત સમજવાની ચાવી છે. અને સાધારણ રીતે તે સમજવી મુશ્કેલ છે તેને માટે ઉંડા અને લાયક અભ્યાસની જરૂર છે. પણ મોટે ભાગે તેવો કશો પણ અભ્યાસ તો શું પણ તેને લગતા વાંચનની પણ ગેરહાજરીમાં માત્ર ઉપર ટપકેથી લઈ ભાગેલા બગ્ગર વિચારો ઉપરથી તેને લેભાગુ રીતે સમજી તેના રંગ રૂપને વખોડવામાં આવતા જોવામાં આવે છે. પણ જો તો તેના વિષેની ખરી હકીકત મેળવવાની કાંઈ પણ મહેનત લે છે, જો તો તે શું છે તે જાણવાની કાળજી ધરાવે છે, તેઓ તો તેના અભ્યાસ પછી તેની ખરી ખુબી પીછાનતાં થઈ તેને વખાણે છે.

૪.—થીયોસોશીની ઉત્તપતિ.

જેમ સવાલ કરવામાં આવે છે તેમ, જે થીયોસોશી કણ કાળની જુની છે તો તે આજ સુધી છુપાઈ ક્યાં રહી હતી?

જો થીયોસોશી એ ખુદાઈ જ્ઞાન હોય તો તેની હસ્તી તો જગતના પેદા થવાની સાથેજ હોવી જોઈએ, તો પછી રહી રહીને તે ઈસ્વી સનની ૧૯મી સદીની લગભગ આખેરીએ ક્યાંથી જાહેરમાં આવી? શું જુગ જુગ જમાનાઓ જે વહી ગયા તે સધળા માત્ર અધિકારમાજ હતા કે? ખચીતજ નહીં. થીયોસોશીની હસ્તી તો જગતની શરૂઆતથીજ છે. વખતના વહેવા સાથે માણસની વૃદ્ધિમાં ફેર પડ્યો જાય છે એટલે તેને અનુસરીને થીયોસોશી તેમની સામે રજુ કરવામાં આવે છે. આ કારણને લીધે તેના રંગરૂપમાં ફેરફાર થતો રહે છે, પણ તે કોઈને કોઈ આકાર અને પ્રકારે આપણી સામે ખડી તો રહે છેજ.

સધળા ધર્મોનું મૂળ થીયોસોશીમાંજ છે; જુદી જુદી શીલસુરીઓનો પાયો તેની ઉપરજ રચાયેલો છે. મીસરના હાયરોફન્ટસ કહો, ખાલડીયા અને બેબીલોનના દાનાવો કહો, ધરાનના મેગાઇઓ કહો, ચાહુદીઓના રાખીઓ કહો, હિંદના ઋષિ મુનીઓ કહો, ચીનના સંતો અને કીશ્ચીયનોના નોર્સ્ટીકો કહો, મુસલમાનોના સુરીઓ કહો, ક્રીમેશન-રીના સ્થાપકો કહો કે હરકોઈ પીર પેગામ્બર, સેશ્યન્ટ, સાધુ, જ્ઞાની, કે મહાત્મા કહો, તે સધળાંઓનું જ્ઞાન થીયોસોશીમાંજ છે. દેશકાળ અને સ્થીતિ પ્રમાણે તેઓ સધળાં મારફતે જુદા જુદા પ્રકારે, વધતા અથવા ઓછા પ્રમાણમાં વધારે સ્પષ્ટ રીતે કે ગુહ્ય પ્રકારે તે પ્રગટેલી દીક્ષામાં આવે છે, અને જો કે તેથી તેના નામ અને અસરોમાં દેખીતો ફેર માલમ પડે છે ખરો, પણ ઉંડાણમાં ઉતરતાં તે સધળાનું મૂળ એકજ જોવામાં આવે છે.

વળી જેમ ધારવામાં આવે છે તેમ “થીયોસોશી” શબ્દ એ કાંઈ માત્ર આજ કાલનો નવો ઉગી નિકળેલો નથી, પણ ઈસ્વી સનની ત્રીજી સદીમાં એમોનિઅસ સાકાસ નામના એક એલેક્ષાન્ડ્રીયન શીલસુદ્ધ અને તેના ચેલાઓએ તે વાપરેલો દીક્ષામાં આવે છે. તે પછી તે વપરાતો બંધ પડ્યો હતો, જે થીયોસોશીકલ સોસાયટીની સ્થાપના પછી તેને ધ્રોણ

રૂપે પાછો સજીવન કરવામાં આવ્યો છે. એ જ્ઞાન ગમે એ નામોએ ઝોળખાતું આવ્યું હોય તોપણ જે આપણે જુદા જુદા દેશોની તવારીખ, પુરાણમાં પુરાણ કાળતું સાહિત્ય, દંત કથાઓ, શીલસુશીઓ અને ધર્મો તપાસીશું તો તેમાં તેની હરતી કાઢને કાઢી પ્રકારે પ્રગટલી જેવામાં આવેછેજ.

૫.—સધના ધર્મોનું મૂળ થીયોસોફીમાં કાંય ?

જેમ કહેવામાં આવે છે તેમ, થીયોસોફી જે સધના ધર્મોનું મૂળ હોય તો તેઓમાં એક સરખાપણું હોવું જોઈએ. પણ સાધારણ નજરે જોતાં તેમ તો દીઠામાં આવતું નથી તો તેના ખુલાસો શો ?

સધના ધર્મોનું મૂળ એક હોવા છતાં તેઓમાં જે તફાવત જેવામાં આવે છે તે તેમના બાહરના રંગરૂપને કારણે છે. તેમના મૂળ તત્વોમાં બારીકાથી જોતાં તેવો તફાવત દીઠામાં આવતો નથી. દરેક ધર્મની મૂળ મતલબ માણસને તેની વૃદ્ધિનો માર્ગ દેખાડી તે માર્ગ ચલાવનાર તેના ભોમિયા રૂપ થઈ, તેની સરજતને છેડે લઈ જવાની છે અને સધનાં માણસોની સરજત એકજ છે એટલે તે દેખાડનાર ભોમિયાઓની રાહ-બરીમાં ઉલટા સુલટી પણું તો હોઈ શકેજ નહીં. તે છતાં જુદા જુદા ધર્મોમાં જોકે દેખીતો ફરક યા તફાવત જેવામાં આવે છે ખરો પણ ને તેઓ જે પાયા ઉપર રચવામાં આવ્યા છે તે પાયાના હેરફેર પણાને લીધે નહીં, પણ જેઓને માટે તેની ઉપર ધમિારતો ઉભી કરવામાં આવી હોય છે, તેમની લાલતના ફેરફારોને કારણે છે. માણસ જાત વૃદ્ધિના એક સરખાં પગથિયાં ઉપર નથી, પણ તે ચઢ ઉતર પગથિયાંઓ ઉપરથી પસાર થઈ આગળ વધતી જાય છે. એટલે જે ધર્મ શિક્ષણ અમુક પગથિયાં ઉપર ઉભેલાંઓને અનુસરતું થઈ પડે છે તે તેઓથી જુદા તબક્કા ઉપર આવી ચઢેલાંઓને બંધબેસતું નહીં થઈ પડે એ તો સ્વાભાવિકજ છે. વૃદ્ધિના છેક નિઃચલાં પગથિયાં ઉપર ઉભેલી એક જંગલી પ્રજા સનમુખ એક શીલસુશી ભરેલો ધર્મ રજુ કરવાથી તેનું કશું સાર્થક થાય એમ નથી ; ઉલટું તેને માટેની કમ સમજથી તેનો ગેરઉપયોગ થવે અર્થનો અનર્થ થઈ તેથી નુકશાન થવાના સંજોગો ભેગા મળે છે. તેની સામે તો તેની લાલત કરતાં કાંઈક

ઉંચ પગથિયાં ઉપર ચઢવાને મદદ કરે અને તે ઝાઝી મુશ્કેલી વગર રિવકારી શકે એવા સાદા નીતિના પાઠો ધર્મના ફરમાન તરીકે રજુ કરવામાં તેનું સાર્થક થાય એમ છે. જ્યારે વૃદ્ધિની હરોળમાં આવી પુગેલાંઓને માટે તો તેના આગળ વધેલા સંસાર, મનશક્તિ અને ખીલેલી આત્મીક વૃત્તિઓને સંતોષ મળે એવો ઉંડો, શીલસૂરી ભરેલો ધર્મ ધરવાની જરૂર રહે છે. સમુદ્ર તીરે, ટાપુ ઉપર વસતા, પહાડી મુલકમાં રહેતાં, સપાટ જમીન ઉપર જીંદગી ગુજરનારા અને રેતાળ મુલકમાં વાસો કરનારાઓને માટે એકજ પ્રકારનું મુસાફરીનું સાધન અનુકુળ નહીં થઈ પડે એ દેખીતુંજ છે. સંજોગો પ્રમાણે મુસાફરી કરવા માટે તેવાં જુદાં જુદાં પ્રકારના સાધનો અવશ્યના છે. જો કે તે સધળાંની મૂળ મતલબ તો મુસાફરી કરવાની જોગવાઈ પુરી પાડવાની હોય છે. તેમજ સધળા ધર્મોની મતલબ એકજ હોવા છતાં અને તેઓ એકજ મૂળમાંથી ઉગી નિકળેલા હોવા છતાં જેઓને માટે તે સ્થાપવામાં આવે છે તેઓની વૃદ્ધિના પ્રમાણમાં દેશ, કાળ અને સ્થિતિ અનુસારજ નહીં, પણ જેઓ મારફતે તે તેમની સામે ધરવામાં આવે છે તેઓની તેવા જ્ઞાનીઓ માહેલી પંક્તિ, તેમના જ્ઞાન અને પ્રકૃતિ પ્રમાણે પણ તેઓમાં વધતો જોઈએ ફેર પડતો જોવામાં આવે છે. પણ તે ફેર ધર્મના બાહેરના રંગ રૂપમાં છે—તેના ભિત્તરમાં નહીં. ગંગા, જમના, બલુપુત્રા, સીંધુ વિગરે નદીઓનું મૂળ હિમાલય પર્વત છે, છતાં તેઓ જે પ્રકારના મુલકમાંથી પસાર થાય છે તે પ્રકારનો આધાર તેમને મળે છે, તેમજ તેમના પાણીઓના ગુણમાં ફેર પડે છે. તેજ પ્રમાણે સધળા ધર્મો એકજ મૂળમાંથી નિકળતા હોવા છતાં જે પ્રકારના લોકોમાં તેનો પ્રસાર થયેલો હોય છે અને જેઓની મારફત તે તેમને મળેલા હોય છે તેમને અનુસાર તેઓ રંગ રૂપ પકડે છે.

૬— જો સધળા ધર્મોનું મૂળ એકજ છે તો પછી દરેક ધર્મવાળાઓ પોતાનાજ ધર્મને સર્વથી શ્રેષ્ઠ માને છે તેનો ખુલાસો શો ?

જુદા જુદા ધર્મો માણસની વૃદ્ધિના જુદા જુદા તબક્કાઓ દેખાડે છે, અને જેઓની વૃદ્ધિ તેને અનુસરતી હોય છે તે પ્રમાણે તેઓને તે ધર્મમાં જન્મ આપવામાં આવે છે. એટલે સાધારણ રીતે તો જે ધર્મમાં આપણે જન્મ લીધો હોય તે ધર્મ આપણી વૃદ્ધિને માટે જરૂરનો હોવો જોઈએ, તેથી તે નજરે જોતાં આપણુ પોતાને માટે તો

આપણો પોતાનો ધર્મ શ્રેષ્ઠ લેખાવોજ જોઈએ. એટલે જેઓ પોતાના ધર્મને ખીજા ધર્મો કરતાં ચઢિયાતો લેખે છે તેઓ તેમ કરવામાં વાજખીજ છે અને પોતાની વૃદ્ધિને માટે તેમ કરવું એ તેમના લાભનુંજ છે. અને જે અહીંજ અટકવામાં આવતું હોય તો તે ઘટનુંજ છે. પણ સાધારણ રીતે તેમ બનતું દીકામાં આવતું નથી.

એના સંબંધમાં જે જૂલ કરવામાં આવે છે તે એ છે કે આપણો ધર્મ જે આપણે પોતાને માટે શ્રેષ્ઠ છે તે ખીજાઓને માટે પણ તેમ એક સરખો હોવો જોઈએ એમ માની લઈએ છીએ ; અને દરેકનો ધર્મ તેની વૃદ્ધિને માટે અવશ્યનો હોવાથી તેને માટે તો તે શ્રેષ્ઠ ગણવોજ જોઈએ એ અગત્યનો સિધ્ધાંત પડતો મુકી, માફ તેજ માત્ર સાર, ખીજાનું તે નહાર, એવા અભિમાનથી ગુચવાઈ નાહકનો બખેડો ઉભો કરીએ છીએ.

યુનીવર્સિટીની મૂળ મતલબ ઉંચ કેળવણીનો પ્રસાર કરવાની છે, પણ તે માત્ર એકજ સાધન મારફતે આપવામાં આવતી નથી ; તેની જુદી જુદી પરિક્ષાઓ માટે જુદા જુદા અભ્યાસક્રમો મુકરર કરવામાં આવે છે ; પણ એનજનિયરીંગના અભ્યાસને માટે તેને લગતો ક્રમ જરૂરનો હોવાથી. વૈદ્યાને લગતો ક્રમ તેને લગતા અભ્યાસને માટે ઉતરતો અથવા નકામો દરતો નથી. તેમજ ધર્મના સંબંધમાં પણ છે.

આપણી સરજતની ટોચે પહોંચવા પેહેલાં આપણને અનેક પ્રકારના સદ્ગુણો અને શક્તિઓ ખીલવવાનાં છે અને તે સધળાં એકી વેળાએ સામટાં આપણાથી હાથ ધરી શકાય એમ નથી. સાધારણ રીતે તો તેઓ એક પછી એકજ ખીલવી શકાય છે.

હવે જે કે સધળા ધર્મોનું મૂળ એકજ હોવા છતાં દરેક ધર્મમાં અમૂક બાબદ ઉપર વિશેષ ભાર મુકેલો દીકામાં આવે છે—જેમકે જરથોસ્તી ધર્મનો પાયો બ્યારે અશી—છતનની, કાર્યોની, વાસનાઓની, મનની, અને ઇચ્છાની પવિત્રતાઈ—ઉપર રચાયેલો છે ; ત્યારે હિંદુ ધર્મમાં છેક નજીવામાં નજીવાં પ્રાણીથી આગળ વધતાં માણસ અને તે પછીની અણુદીઠ હસ્તીઓ અને શક્તિઓને લઈ ઇશ્વર પર્યંતની સધળા પ્રકારની ફરજો સમાઈ જાય છે ; જે ઇસલામી ધર્મમાં ખુદાની ઐક્યતા ઉપર ભાર મુકવામાં આવ્યો છે તો ખ્રીસ્તી ધર્મમાં પ્યાર પ્રગટી રહેલો દીકામાં આવે છે, બ્યારે બુદ્ધ ધર્મમાં દયાનો પમરાટ ચોમેર ફેલાઈ રહેલો છે. એટલે તે ધર્મોમાંથી પસાર થતાં તેમની મારફતે મેળવી શકાતા સદ્ગુણો અને શક્તિઓ ખીલવવાની જોગવાઈ મળે છે.

આરે એમ છે ત્યારે કાંઈને પણ પોતાનાથી જુદા ધર્મોને વખોડવાનું, વખોવવાનું અથવા તો તેમને તોડી પાડવાનું કશું એ કારણ નથી. સામુ નેઓમાંથી જે કાંઈ પણ આપણી વૃદ્ધિને માટે ઉપયોગી થઈ પડે તે સઘળું મહણ કરી આપણા ધર્મને વધારે પ્રજ્વલીત કરવામાં આપણને લાભજ છે. ગમે એવો મધુર આવાજ એકસરખા સાંભળતાં આપણે કટાણીશું પણ તેમાં જુદા જુદા પ્રકારની રાગ રાગણીઓ મેળવતાં તેની મધુરતામાં કાંઈ પણ ખામી ન આવતાં સામે તેથી મળતા આનંદમાં કાંઈ એર તરાહનો વધારો થાય છે.

૭—થીયોસોફી સઘળા ધર્મોનું મૂળ હોવા છતાં સાધારણ રીતે દરેક ધર્મવાળાઓ તેને પોતાના ધર્મ વિરૂદ્ધ જતી લેખે છે તેના કારણે.

સઘળા ધર્મો ને કે થીયોસોફીમાંથી વહેતા ઝરાઓ લેખે છે, છતાં આ પણ તેટલુંજ ખરૂં છે કે દરેક ધર્મવાળાઓ માધારણ રીતે તેને પોતાના ધર્મ વિરૂદ્ધ જતી લેખી કાંઈ નહિ તો તે તરફ અજાણતાની નજરે જાય છે. આ વિરૂદ્ધતાનું મળ ધર્મ વિષેની સમજકેરમાં મોટે ભાગે સમાયજી દીકમાં આવે છે.

ધર્મ એ કાંઈ માત્ર નીતિના સમુદાયમાં આવી રહેતો નથી—તે તો તેના માત્ર એક ભાગ છે. તે કાંઈ તેની તેમ નહીં પણ તેનું એક માધારણ સાધન છે. આપણી આત્મીક શક્તિઓ ખીલવી તે માફક તે આ ખાકી અને મીનોદ દુનિયા વચ્ચેના આપણા સંબંધનો માર્ગ દેખાડી આપણને આપણી સરજતે પુગાડવાનું તે એક મહત્વનું શાસ્ત્ર છે. એટલે તે અનુસાર તેને લગતાં ક્રિયા ક્રમો અને ભેદોના તેમાં સમાવેશ થઈ જાય છે. હવે તે ધર્મના સ્થાપનાર અને તેના જાતી સમગ્રમાં આવેલા તેના ચેલાઓ વિગેરેની હયાતીમાં, તેમજ તે પછી કેટલોક વખત મુધી તો, તે ક્રિયા ક્રમો અને ભેદોના ખુલાસાઓ વિગેરે તેમના તરફથી જાતી અનુભવ, અવલોકન અને જ્ઞાનના આધારે મળતાં રહે છે. એટલે તે ધર્મની સ્થાપના પછી જ્યાં મુધી તેની ખરી સમજ આપનારાઓ હસ્તી ધરાવતા હોય છે ત્યાં મુધી તે ખીલતો રહી તેમાં પ્રમંગાનુસાર ઘટતો ફેરફાર થતો રહે છે. પછી વખતના વેહેવા સાથે તેના સ્થાપક અને તેનું પુણ્ય જ્ઞાન ધરાવનારા જ્ઞાનીઓ જેમ જેમ તેથી અલગ થતા જાય છે તેમ તેમ તે ધર્મના ભેદો અને ખુખીઓ સમજનારાઓની ગેરહાજરીમાં, રખે ભુલમાં

વગર સમજે કાંઈ ખોટું થઈ જાય અને તેને આંચ આવે, એવી ખીલિકથી તે વેળાએ તે ધર્મે ને રૂપ ધારણ કીધું હોય છે તેનેજ વળગી રહેવામાંજ તે ધર્મ માનનારાઓ ડહાપણ સમજે છે. તે ધર્મ સમજવાના ખરા જ્ઞાનની ગેરહાજરીમાં તેની સલામતી માટે આ પગલું અવશ્યનું છે ખરું—કારણ કે નહીં તો જેને ગમે તે ખુશીમાં આવે તેમ વગર સમજે તેમાં ફેરફાર અને “સુધારો” કરવા જતાં તે ભાંગી પડવાનો ભારે જોખમ ઉભો થાય છે—પણ તેમ વળી તે પ્રમાણે કામ લેવા જતાં તેમાં જે નુકસાનકારક તત્વ દાખલ થાય છે તે એ છે કે તેથી તે ધર્મ વખતાનુસાર ખીલતો અને આગળ વધતો ચઢકી પડે છે, અને તે માનનારાઓમાં તે વિષેના જ્ઞાતી અનુભવથી મેળવેલાં જ્ઞાનની ગેરહાજરીમાં માત્ર આગલા વખતથી ચાલતી આવેલી રસમો અને તેમની સમજ અને તર્કો પ્રમાણે ઉભા થયેલા રીવાજો વિગેરેના પડેા ધીમે ધીમે તેની આસપાસ ફરી વળી તેને એવું તો જડ અને સાંકડું રૂપ આપી દે છે કે તે કાટલામાંથી તે ધર્મની અસલ ખુખીઓનો કાંઈક અંશ પણ ભાગ્યેજ બહાર દેખાવ દર્શી શકે છે, એટલે ધીમે ધીમે લોકો તે કાટલાંનેજ અસલ ધર્મ માની તે આધારે કામ લેતાં રહે છે.

જેમ સઘળી વસ્તુઓના તેમજ ધર્મના પણ આ પ્રકારના એ પાસાં રહે છે. એક તેનું બહારનું રૂપ અથવા કાટલું અને ખીલું તેની અંદર ક્રિયા ફરી રહેલી શક્તિ અથવા જીવ. જીવનું મૂળ મીનાઈ હોવાથી તે હંમેશાં જીવતો જગતો અને ખીલતો અને આગળ વધતો રહે છે. જ્યારે કાટલું ખાકી હોવાથી તે અમુક હદમાં સંકોચાઈ રહે છે, અને ચાકસ કારણોને લીધે તેમાં સમાયક્ષી શક્તિ તેમાંથી નિકળી જાય છે અથવા તો તે તે શક્તિની વધતે પુગી વળવાને ખીનઅનુકૂળ અથવા તો અશક્ત થઈ પડે છે તો તે ધીમે ધીમે નાશ પામે છે. હવે જેઓ ધર્મના બહારના રૂપનેજ ધર્મ તરીકે લેખે છે અને તેની અંદરના જીવની ખીલવાની શક્તિને ધ્યાનમાં ન લેતાં માત્ર તેના કાટલાંનેજ વળગી રહે છે તેઓ થીયોસોફી જે ધર્મોના જીવનું સ્વરૂપજ છે તેને ધર્મની વિરૂદ્ધ જતી ભાસે છે. કારણ કે ધર્મની આસપાસ વખતના વહેવાથી નકામાં થઈ પડેલા રીવાજો, અને બુલ્લ ભરેલા વિચારો વિગેરેનાં પડેા તો થીયોસોફીની રોશનીના પ્રકાશથી વિખરાતાં જાય છે એટલે તેનાં પડેાને ધર્મ તરીકે માની લેનારાઓને થીયોસોફી પોતાના ‘ધર્મ’ ની વિરૂદ્ધ જતી દેખાય છે, પણ માત્ર ધર્મના કાટલાંનેજ અગત્યતા ન આપતાં જેઓ ધર્મના

જીવને વિશેષ ગણે છે તેઓ તો થીયોસોફીમાં ધર્મની વિરહતા નહીં પણ તેની ઉપર પ્રકાશ નાંખનાર અને તેના બેદોનો ખુલાસો કરનાર અને સમજાવનાર તરીકે જોય છે.

૮—જેમ કહેવામાં આવે છે તેમ થીયોસોફી જો ખુદાઈ જ્ઞાન છે અને તેમાં સઘળી વિદ્યા સમાઈ જાય છે તો હાલની વિદ્યા જે ઘણી આગળ વધેલી લેખાય છે તો તેના સ્વિકાર નહી કરવાનું કારણ શું?

હાલની વિદ્યા, ખરું છે કે, થીયોસોફીથી કાંઈક જુદી પડતી હોય એમ સપાટી ઉપરથી દેખાય છે : પણ તેનું કારણ થીયોસોફીની ખામીમાં નહીં, પણ હાલની વિદ્યા ગમે એટલી આગળ વધેલી દેખાતી હોય તે છતાં તેના અધુરાપણામાં છે. હાલની ગમે એવી આગળ વધેલી વિદ્યા લઈશું તોપણ તેના સંબંધમાં એટલું તો ખુદ્દુજ છે કે તે મોટે ભાગે અપુણુજ દેખાશે. અને તે વિદ્યાઓનો મોટો ભાગ તો હજી માત્ર તેની અચગીમાંજ છે, અને થીયોસોફી તો જુગ જુગ જન્માનાઓથી ખીલતી જઈ ઘણી આગળ વધેલી છે. એટલે આજની વિદ્યાઓની આ વિદ્યા સાથે સરખામણીમાં માત્ર આજ કાલના કુગી નિદ્રાગેહા ફળુગાઓનું મળતાપાનું નહીં દીકામાં આવે તેમાં નવાઈ નહીં. તે છતાં આટલું તો ખુદ્દુજ છે કે જેમ જેમ હાલની વિદ્યાઓ આગળ વધતી જાય છે તેમ તેમ તેઓમાં થીયોસોફી સ થનું મળતાપાનું વધુજ જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ થીયોસોફીના સિધ્ધાંતોની તેમના સંબંધમાં મદદ લેવામાં આવે છે તો તેમની ઉપર અજવાળું પડી ઘણાંએક ગુંચવાડાઓ દુર થઈ તેમને આગળ વધારી શકાય છે.

વળી તેમના આમ એક ખીજાંથી જુદા પડવાનું ખીજું એક કારણ તેઓને એ જુદી જુદી બાજુઓથી હરકોઈ આપતની તપાસ કરે છે તેમાં સમાયતું છે.

હાલની વિદ્યા પદાર્થ (matter) આકાર અથવા કોઈપણ વસ્તુના ખાખાં તરફથી પોતાની તપાસ આગળ લંબાવે છે. કોઈપણ અમુક આપત હાથ ધરી તેના સંબંધમાં આપણી દુન્દોનો અને સાધારણ શક્તિઓ વડે જાણી શકાતી વિગતોની એક પછી એક ખારીક

**૬—પીઠાસોરીએ ખરી વિદ્યા હોય તો જૂન લખાણ, જાદુમંત્ર,
વિષે સંબંધી વહેમાને ઉત્તેજન આપતી લેખવામાં આવે
કે તેનું કેમ ?**

આનો ખુલાસો મેળવવા પેહેલાં 'વહેમ' એટલે શું તે નક્કી થવું જોઈએ છે. જેની કુદરતમાં હસ્તી નહીં એવા માત્ર આપણા મનના ખ્યાલી તુરંગોને સાધારણ રીતે વહેમના વર્ગમાં મુકવામાં આવે છે. પણ અમુક આખર તે વર્ગમાં સમાઈ જાય છે કે કેમ તે જાણવા પહેલાં તે ખરેખર કાંઈપણ પાયા વગરના આપણા મનના ખ્યાલો છે કે સાધારણ રીતે પ્રગટી રહેતી શક્તિઓની પેસેપાર ક્રિયા કરી રહેલી કોઈ અણુદીઠ શક્તિથી યનતો તે યનાય છે તે આપણને તપાસવું જોઈએ છે.

હવે આ તો ખુદજુગ છે કે સાધારણ રીતે આપણી મામે જે યનાયો યનતા જેવામાં આવે છે અને જે આપણી ઇંદ્રીઓ વડે તપાસી તેમના સંબંધમાં અવલોકન કરી શકીએ છીએ તે કુદરતના હલ વગરના સમ્રાટ માંહેલાં માત્ર એક નાનો સગીઓ ભાગ છે. અને તેમાં તે કરતાં અતી ઘણા પ્રમાણમાં આપણી જાણ આંદર અણુદીઠ જે યનાયો યને છે અને બીન્ન બીન્ન પ્રકારની શક્તિઓ હસ્તી ધરાવે છે તેના સંબંધમાં આપણે સમુળગા બેખબરા છીએ. શુદ્ધમદર્શક યત્રની શોધ પેહેલાં એમ કોણ કહી શકતું હતું કે માત્ર ગદગાં પાણીના એક ટીપામાં એક જુદાજ પ્રકારની અણુદીઠ હન્તી સમાઈ રહેલી છે ? તેમજ દુરખીન ઉપયોગમાં આવ્યાં પેહેલાં સાદી નજરે દીકામાં આવતા તારાઓ કરતાં ખીજ બેસુમાર તારાઓ હસ્તી ધરાવે છે એમ કેણ કહી શકતું હતું ? છેલ્લી એક સત્રીના અરસામાં ઘણીએક અદ્ભુત શોધોથી આપણા જ્ઞાનમાં જે વધારો થયો છે તે ઉપરથી આપણે એટલું તો અનુમાન કરી શકીએ છીએ કે કુદરત વિશે આપણે જે કાંઈ હાલ જાણી શકીએ છીએ તેટલામાંજ તે વિષયનું સઘળું જ્ઞાન સમાઈ જતું નથી. પણ તેના સંબંધમાં જાણવાનું હજી અતી ઘણું બાકી રહેલું છે—ન્યુટન કહ્યું હતું તેમ માત્ર સમ્રાટ તીરે થોડાક રેતીના દાણા સાથે રમત કરવા જેવી હાલ તો તે જ્ઞાનના સંબંધમાં આપણી હાલત છે—તે જાણવા અને પીજાનવાના હથિયારો અને શક્તિઓની ગેર-હાજરીમાં આપણે હાલમાં અધારામાં રહેલાં છીએ. પણ જેમ જેમ તેને

અનુસરતાં હથિયારો આપણે તૈયાર કરતાં જઈશું અને આપણી શક્તિઓ ખીલતી જશે તેમ તેમ કુદરત વિષેના આપણા જ્ઞાનમાં વધારો થતો જશે. એમ તો આજ પર્યંતનું કુદરત વિષેનું દિન પ્રતી દિન આપણું વધતું જતું જ્ઞાનજ પુરાવો આપે છે. કુદરત માટેના આપણા જ્ઞાનની હદ આવી રહી છે, એમ તો કોઈ કેવળ અજ્ઞાનીજ કહી શકે.

હવે કુદરતને આપણે એ પ્રકારે પીછાની શકાયે છીએ. એક તો આપણી ઇંદ્રીઓને મદદ કરતાં આહરના હથિયારો વડે અને બીજું તો આપણી અંદરની શક્તિઓ ખીલવી તે મારફતે. આહરના હથિયારોનો ઉપયોગ દરકોઈ સાધારણ માણસ વધના ઓછા પ્રમાણમાં કરી શકે છે. એટલે તેમની મારફતે જાણવામાં આવતી આબદોની નપાસ દરકોઈ કરીને પોતાની ખાત્રી કરી શકે છે, પણ આપણી અંદરની શક્તિઓ ખીલવવાનો આધાર તો આપણી પોતનીજ ઉપર રહે છે. અને તેનો પાંધરો ઉપયોગ બીજા કોઈથી થઈ શકે એમ નથી. એટલે તેવી ખીલેલી શક્તિઓ મરફતે મેલવેલો કોઈ પણ આબદો અનુભવ બીજાઓથી અનુભવ સિદ્ધ ખાતરી પુર્વક રીતે મેલવી શકતો નથી. તેવો ખાતરી પુર્વક અનુભવ મેળવવા કાજ તો સામાન્યણીને પણ તેને અનુસરતી શક્તિ પોતામાં ખીલવવાની જરૂર છે.

આ કારણને લીધે આપણા સામાન્ય અનુભવની આહર જનતા જનાંવા જ તે પિછાણવાને લાયકની શક્તિ ધરાવનારાઓ ખાતરી પુર્વક અનુભવી શકે છે તેમને આપણું અજ્ઞાન પણ ઠાંકવા અથવા તો આપણી કમ શક્તિ છુપાવવા આપણે સાધારણ રીતે વહેંચેલા વર્ગમાં ગણી લઈ ખરું ખાટું શોધી કાઢવામાં પડતી મેહેનતથી છુટી, માત્ર ઉપર ટપકેના લઈ નાંકેના વિચારોથી, એ તો સઘળું ‘હમઅગ છે’ એવું ડોળ ધાલી વિદ્વાનોમાં અંકાવાનો દાવો કરીએ છીએ ! પણ આપણું અજ્ઞાનપણું ઠાંકવા ડોળ ધાતુ પડીતાઇનો ગમે એવો આપણે સાહ્યા પેહેરીએ તેથી કાંઈ કુદરત ખાતરી દરતી નથી.

ભૂત-પક્ષીત, છત-પરિયાં. બહુ-મંત્ર વિગેરેની દરતી થીયોસારી સ્વિકારે છે એ ખરું છે. પણ તેમ માત્ર તેમના સંબંધનું દરેક ધર્મનું શિક્ષણજ નહી, તવારીખના પેપેપારથી ચાલુ આવેલી દંતકથાઓજ નહી,

તવારીખમાં નોંધાયેલી કોઈપણ કાળ અને દેશના ભૌતિકાની માન્યતા અને અનુભવ નહીં, પણ હાલની આગળ વધેલી લેખાતી વિદ્યાની શોધખોળના પણ તેમને ટેકા છે. મુસેપ અને અમેરીકાની ' સાઇકીકલ રીસર્ચ સોસાયટીઓ ' (Psychological Research Societies) જે આવી બાબદોની ખાસ તપાસ કરવા માટેજ સ્થાપવામાં આવી છે, અને જેમાં વિદ્વાનોમાં ઘણી આગેવાન પદ્ધતિ ધરાવનારાઓ સામેલ છે તે મંડળીઓએ તેમની સામે રજુ કરવામાં આવેલા બનાવોનું પુરાવા સહીત પુખ્ત અને આરીક તપાસ કરી તેના સંબંધમાં જે જાણવાનું સાહીત્ય બાહર પાડ્યું છે તેનો અભ્યાસ કાંઈ પણ અપક્ષપાત અને ખુલ્લા મનના શખ્શની તે વિષેની ખાત્રી કરવાને પુરતો છે. તેમજ ' હીપનોટીઝમ, ' ' મેસમેરીઝમ, ' ' થોટ ટ્રાન્સફરન્સ, ' વિગેરે કહેવાતા જાદુઈ બનાવો તેનો કાંઈક પુરાવો આપના આપણી સામા ખડા છે.

આવાજની ધ્વનીની અસર જોવાને માટે કાંઈ ખાસ શોધ કરવા જવાની જરૂર નથી. જુદા જુદા પ્રકારની રાગરાગણીઓ ગાવા અને વગાડવાથી માણસ—છેકજ અણસમજી આળકથી તે જનવરો વડીક—ઉપર પણ કેવી અસર થાય છે, તે કાંઈ આપણા અનુભવ બાહર નથી. એટલે આવાજની ધ્વનીની અસરના જ્ઞાન ઉપર રચાયેલી મંત્ર વિદ્યાથી ઉપજતા કાંઈક અસાધારણ બનાવોમાં વહેંચતું તત્ત્વ સમાયતું માની લેનારાઓમાં માત્ર તેમનું અજ્ઞાનપણું પ્રગટે છે, તેમજ કુદરતમાં સમાયેલી આપણાથી સાધારણ રીતે અણુદીઃ અનેક પ્રકારની સારી કે મોટી શક્તિઓની હરતી વિષે શક લાવવાનું આપણી કંતે કશું વાજખી કારણ નથી. દરેક ધર્મમાં તે સ્વિકારવામાં આવી છે. કાંઈ પણ પ્રકારે જેઓની તે પિઝાલવાની અંતર્દષ્ટિ ખીલેલી છે તેઓનો તે વિષેનો જાતી અનુભવ છે. અને જે પાણીના એક ટીપામાં આપણી સાધારણ આંખોથી છંપાયેલી એક આખી દુનિયા સમાયેલી છે તો આ જગતના ઘટમાં ઘટથી તે શુદ્ધમાં શુદ્ધ પદાર્થના બેશ્વર દીક્ષામાં આવતા અને અણુદીઃ અનેક તત્ત્વકાઓ તેમને અનુસરતી હરતીઓથી ખાલી હોય એમ આપણી સાધારણ સમજમાં ઉતરે એમ નથી.

જે કાંઈ પણ આપણી ઇન્દ્રિઓ વડે જોઈ અથવા જાણી શકાતું નથી તેની હરતી હોય શકેજ નહીં એમ માની લઈ તેને જે માત્ર

વહેમના વર્ગમાં મુકીએ તો પછી હાલની વિધાની ઘણાંએક તરીકે આપણને કારે મુકવીજ પડે અને આપણા જ્ઞાનમાં કશી વધારો થઇ શકેજ નહીં અમુક સંજોગો અથવા કારણોસર જે કાંઈ આપણા અનુભવમાં આવી શકતું નથી અથવા તો તે આપણે સમજી શકતા નથી તે ઉપરથીજ તેને ખોટું માની લઈ, જેઓને તેવી બાબદનો અનુભવ અભ્યાસ અથવા તો કુદરતી માન્યતા હોય છે તેઓને તે ખોટું છે અથવા તો વહેમ છે એમ કાંઈ પણ આધાર અથવા દલીલો વગર કહેવાથી, તેવાઓની તેમ કશી ખાત્રી થતી નથી, અને તેમની માન્યતા અટકતી નથી. અને તેવી બાબદોના સંબંધનું આપણું અજ્ઞાનપણું તેમને માત્ર વહેમ અને 'હમઅમ' ના વર્ગમાં મુકવાથી કાંઈ દંભ શાસ્ત્રી નથી.

કોઈ પણ કારણોથી અમુક બનાવ બાતો હોય છતાં તે બી શકેજ નહીં એમ માન કહેવાથી તે બનાવો અટકતો નથી, અને વગર તપાસે અને અભ્યાસે આગળથી બાંધી લીધેલાં મનથી દોરવાઇ ન જતાં, જેમનું કામ તે વિષેની ખુદ્દા મન અને વગર તાસુખીએ તપાસ કરી, તેનો ભેદ શોધી કહાડી, તેની ઘટતી સમજ આપવાનું છે, તેઓ બ્યારે તેને 'હમઅમ' ના વર્ગમાં મુકી દઇ ટુંકમાજ ખીડા પનાવેલી માને છે ત્યારે ખરા ખુદાસાની ગેરહાજરીમાં અમયુ અો અજ્ઞાન લોકોમાં તેથી સમું નુકસાન થાય છે. પણ તે બનાવોના હેતુમાં શું છે, તે શા કારણે થાય છે, તેમાં હાથ ધાતવો એ નુકસાનકારક કે ફાયદાકારક છે, તેમાં શું જોખનો સમાયલા છે, વિગેરેનો જે ઘટનો ખુદાસો કરવામાં આવ્યો હોય તો તે તેવાઓના ધ્યાનમાં ઉતરવાના સંભવો વિશેષ રહે છે. અો આ બાબદોના સંબંધમાં થીયોસોફી જે ભાગ ભજવે છે તે તેવોજ કાંઈક છે. તે તે બનાવો વિષેનો આપણી સામે અક્લ પસંદ ખુદાસો રજુ કરે છે, તેના ફાયદા અો ગેરફાયદાઓ સમજાવે છે, તેમાં વગર સમજે અથવા લાયકાતે માથું મારવા જતાં અથવા તેમની સાથે અટક્યાલી કરવા જતાં શું જોખમ સમાયલો છે. અને કેટલું નુકસાન થવાના સંજોગો છે, તે દરશાવે છે. ટુંકમાં તેવી બાબદો ઉપર જ્ઞાનની રોશની ફેંકી તે વિષે સાધારણ રીતે અંધરામાં ગોથાં ખાઈ આપણે જે જોખમ ખેડીએ છીએ તે તે દેખાડી આપે છે.

**૧૭-શ્રીયોગેશ્વર હોવામાં આવે છે કે થીયોસોફી તો તેના અવધાસીને
સંસાર તજવા હોય છે, તેમાં શું સમ્બંધ છે ?**

ખચીતજ નહીં. આપણી વૃદ્ધિને માટે તો આ સધળો સંસાર રચવામાં આવ્યો છે, એટલે તેમાં ભાગ લીધા વગર આપણી વૃદ્ધિ થવી અશક્ય છે. તો પછી જે જ્ઞાન ઇશ્વરી છે તે જ્ઞાન આપણને આપણી વૃદ્ધિના સાધનથી અલગ થઈ જવાની સલાહ તે શી રીતે આપી શકે ? એટલે જ્યાં પણ પોતાની દેખીતી ફરજને છોડી સંસાર તજવાની વાત આવી ત્યાં થીયોસોફીની ઝેરલાજરી માની લેવાની છે. થીયોસોફીના માર્ગે ચડવાનું એક જરૂરી પગલું તે જનરેલો છે. અને સંસાર તજવાથી તે સેવા બળની શકાય એમ નથીજ. તો પછી સંસાર તજનાર થીયોસોફીના માર્ગે ચડ્યો છે એમ કેમ લેખાય ?

થીયોસોફીનું પહેલું શિક્ષણજ એ છે કે દરેક જાણે તેની આસપાસનાઓ તરફની જે કાંઈ ફરજને હોય તે સધળી બાલે બાલ અદા કરવી, તો પછી સંસાર તજ તેનાથી દુર બાગનારથી પોતાનાંઓ તરફની ફરજને બળવવી અશક્ય છે.

આપણી સરજત શી છે ? ખુદાની સંપૂર્ણતાએ પુગી તેની સંક્રાંત થઈ, તેના હમસરીકે થઈ તેના મલાન પ્રયોમાં મદદ કરતા થવું. અને તે કામ પાર ઉતારવા માટે આ તો અવશ્યનુંજ છે કે તેની કુદરતનો અનુભવ મેળવી તેને પિછાણનાં શીખવું. અને તે હેતુ તેની વચ્ચે રહીને કામ લીધા વગર પાર પડે એમ નથી. આ કારણને લીધેજ આપણને આ સંસારમાં મુકવામાં આવ્યા છે કે જેથી તેના સંજ્ઞેગોનો અનુભવ મેળવી, તેના નિયમો પિછાણી, તેમને વશ કરી. તેમની મદદથી આપણે આગળ વધી શકીએ. તો પછી તે લડતમાં પાછીપાની કરનાર શુરવીર નહીં પણ કાયર છે. તેમ કરનારનો નથી પોતાનો સ્વાર્થ સચવાતો 'કનથ' તેથી બીજાંઓને લાભ થતો.

આ બાબદના સંબંધમાં થીયોસોફીનું જે ખુદાનું શિક્ષણ છે તે આ છે કે આપણને આ સંસારમાંજ કામ તો લેવાનું છે, પણ તેના થઈને નહીં. એટલે કે આપણને આ સંસારની મોહ માયામા લપટાઈને માત્ર તેમાંજ સધળું સમાઈ ગયલું માની તેને વશ થઈ બેસવાનું નથી. પણ તેમાં યુચ્યવાદને તેમાંજ સમજાયા ન કરતાં તેને આપણી વૃદ્ધિના એક અમૂલ્ય સાધન તરીકે લેખી તેનો ઘરનો ઉપયોગ કરી તે મારકને આગળ

વધવાનું છે. એટલે જેઓ પોતાના સ્વાર્થ કે ખીજ કોઈ મતલબને ખાતર કે તેના કાંઈ ભૂલ બરેલા વિચારોથી સંસાર તંત્ર તેનાથી દુર નહા-સવાની કાશીશ કરે છે તેઓ ખરા ત્યાગી નહીં પણ કોપી છે. ત્યામ મનનો છે—સંજોગો તજવા અથવા તેો તરછોડવામાં નહીજ. મન વશ કરવાથીજ સંજોગો આપોઆપ વશ થઈ જાય છે. એટલે કર્મોનુસાર આપણે જે કુંડાળામાં જોડવાયાં હોઈએ તે કુંડાળાને ભાગી તેમાંથી બહાર નિકળવાની કાશીશ મિથ્યા છે. તેમ કરવાથી તેો તે કુંડાળું વધારે જડ રૂપ પકડી આપણને વધારે અને વધારે સીકડતું જાય છે. આપણને જે કરવાનું છે તે જેમ તે એક ભાંજ નાખવાનું નથી તેમ વળી તે જેમ આપણને ફેરવે તેમ ફરવાનું પણ નથી, પણ તેની વચ્ચા ખડા રહી તેનું મધ્યગિન્દુ ખતી તે એકને આપણી આસપાસ આપણે વશ કરી ફરતું રાખવાનું છે. સંસારના એકમાંથી બહાર નિકળી જતાં થાગ લાગે એમ નથી, કારણ કે તેનો વિસતાર અથાગ છે. એટલે તેનો એકરોવા એળાંગી તેમાંથી બહાર નિકળી જવાની કાશીશ મિથ્યા છે, તેથી તેો સામું આપણે તેમાં વધારે અને વધારે ગુચવાતા જઈશું. ઘંટીના ખીલની આસપાસ અનાજના જે દાણાઓ ઘસડાઈ ગયાં છે તે આખા અને સલામત રહે છે ત્યારે તેના પછતે પેલે પાર જેઓ નિકળી જવા કહે છે તેઓ તેો દયાકરને લોટ થઈ જાય છે. તેમજ સંસાર એકના સંબંધમાં પણ સમ-જવાનું છે; તેને કદીને બહાર નિકળી જવાની કાશીશ કોકર છે. પણ આપણને તેનું મધ્યગિન્દુ ખતાવવાની તેને આપણી મરજી પ્રમાણે આપણે ફેરવી શકીએ છીએ અને તે ફરતું ખુશાળા જોઈ શકીએ છીએ.

સંસારમાં કોઈના પણ સંજોગો અથવા ફરજો એકસરખાં હોતાં નથી. દરેકના સંબંધમાં તેમાં કોઈને કાંઈ વધતો બોલો ફેર તેો પડે છેજ. એટલે અમુક માર્ગ જે એકને માટે અનુસરતો અને લાભકારક હોય છે તે જુદાજ સંજોગો વચ્ચે ખીગતને લાનીકારક થઈ પડે છે. ખરું છે કે આપણને આપણી વૃદ્ધિના અમુક તબક્કા ઉપર સંસારથી કેટલોક વખત સુધી અસગ થઈ જવાની જરૂર પડે છે, પણ જો આપણે આપણી આસપાસની સઘળી ફરજો ઘટતી રીતે ખગવ્યા જઈએ છીએ તેો તેને અનુકૂળ તેવા સંજોગો આપણી આસપાસ આપોઆપ ઉભા થાય છે અને કાંઈપણ તરકોડ કર્યા વગર આસાનીથી તેનું પગલું આપણે ભરી શકીએ છીએ. અને તથી આપણી આસપાસનાઓ તરફની કાંઈપણ પ્રકારની ફરજોમાં પછાત પડ્યા વગર, કોઈનું પણ દીલ દૂખવ્યા વગર, કોઈને પણ

નારાજ કર્યા વગર અથવા તો દુઃખી કર્યા વગર તેમ કરવાને કુદસ્ત આપ-
ણને માર્ગ ખુલ્લો કરી આપે છે. અને તે પણ જનસેવાને માટે ઘટતી
રીતે લાયક થવા માટે માત્ર દુઃક વખતને માટેજ તેમ કરવાની
જરૂર રહે છે. માત્ર જો આ કારણે અને તેવા સંજોગો વચ્ચેજ
તેવું પગલું ભરવામાં આવે છે તોજ તેની મૂળ મતલબ પાર ઉતરી
ધારેલું પરિણામ નિપજે છે. આથી પોતાના સ્વાર્થને ખાતર પોતાની
આસપાસ વિંટળાયેલા સંજોગોની ગાંઠ જગજગત્સીથી તોડવા જતાં સામી
તે વધારે ચીપટાય છે અને તેમાંથી છૂટકારો થવાને બદલે તે વધારે
બંધન કરતા થઈ પડે છે. એટલે જો આ કાંઈ પણ કારણસર પોતાની
નજદીકની ફરજોગે અનાદર કરી તેની આદરો લુપ્ત કરવા જાય છે
તેઓ તેમાં ખત્તા ખાય છે.

વળી તેવા કાંઈ મહાપુરુષો અને જાણીઓના આ પ્રમાણે સંસારથી
અળગ થઈ જવાના કાંઈક દાખલાઓ વિષે આપણે જો કાંઈ જાણીએ
હોય, તે ઉપર તેવા કાંઈ લેખાગુઓ એવા વિચાર લગ્ન દોડે છે કે જો તે
મહાન શખ્સો તેમ કરવાને ઘટનું જોય છે તો પછી તેમને પગલે ચાલવા-
માં આપણે ખાટું કરતા હોઈએ એમ કેમ લેખાય ? પણ આવો ભૂત
ભરેલો વિચાર લગ્ન દોડનારાઓ મહાત્માઓ અને આપણા જેવાં સાધારણ
જનો વચ્ચે જો બારે તફાવત રહે છે તે ક્યાંતમાં લેવું ભૂલી જતા દેખાય
છે. આજ કરણને લીધે તેવા જાણીઓ આ શિક્ષણ આપણી સામે રમુ
કરતા આવ્યા છે કે “હું જે માર્ગે ચાલું છું તે માર્ગે નહીં પણ હું જે
માર્ગે દેખાડું તે માર્ગે તું ચાલ.”

ખરું છે કે થીયોસોફીના આ બાબદના સંબંધના શિક્ષણના માત્ર
લઘુ નાઈલા કાંઈક ભૂત ભરેલા ખ્યાલોને લીધે તેવા કેટલાકોનું વર્તન તેને
માથે આ દોષ ચઢાવવા કારણરૂપ થઈ પડે છે. પણ તેમાં દોષ થીયો-
સોફીનો નહીં પણ વગર તપાસ કરવે તેને માથે તે દોષ ચઢાવનારાઓનો
લેખાવો જોઈએ.

આ સવાલના સંબંધમાં દુઃકમાં થીયોસોફીનું શિક્ષણ આ છે કે
“તારા પોતા તરફની, તારાં કુટુંબ પ્રત્યેની, તારી કોમ તરફની, તારા દેશ
તરફની, માણસજાત તરફની, કુદરતની કુળ પેદાશ તરફની—દીડ અને
અણુદીડ—અને તે સઘળાનું મૂળ જે ખુદા છે તે તરફની તારી જે કાંઈ ફરજે
તારી સામે તુરત વેળાએ ખડી રહી હોય તેવગર બિહિલે, વગર આંચકીએ,

વગર સ્વાર્થે માત્ર ફરજ તરીકે બળવ્યા જરી.” એટલે આપણી તે ફરજોમાં કોઈ પણ પ્રકારે અથવા કારણે પછાત પડવું એ શીયોસોશીયી દુર થયા બરાબર છે.

સંસાર તજવા વગર આપણું સાર્થક નથી એવો ભુલભરેલો ખ્યાલ કેટલાકોમાં ફેલાયેલો હોય છે ખરો, અને તે ઉપરથીજ “ ખુદા અને સંસાર એ બે શેડોની સેવા એકા વેળાએ થઈ શકે નહીં ” એવી કહેતી નિકળી છે. ખરું છે કે કોઈથી પણ સામસામા પ્રકારના બે ખુદા શેડોની નોકરી એકા વેળાએ થઈ શકે એમ નથી. પણ આ બાબતમાં જે ગૂંચવાડો ઉત્પન્ન થાય છે તે એના સંબંધની મજફરને લીધે છે. જે આપણે સંસારને આપણો શેડ ગણી તેને વશ થઈ રહીએ તો પછી ખુદાની સેવા બૂલી જવાય એમાં સંદેહ નથી. પણ જે આપણે સંસારને તાબે કરી તેને ખુદાની સેવા કરવા માટેના એક સાધન તરીકે ઉપયોગ કરીએ તો પછી આપણી મનઃક્રમ પાર પાડવામાં તેથી હરકત આવે એમ નથી. ખુદાની સેવા કરવા માટે સંસારને શેડ નહીં ગણવાની સલાહમાં તેનાથી અત્રગા થઈ જવાનું કહેવામાં આવતું નથી. સલાહ માત્ર એટલીજ છે કે સંસારને આપણો શેડ નહીં ગણતાં તેનો આપણા એક હિયાર તરીકે ઉપયોગ કરી તેની મદદથી ઇશ્વરસેવા વધારે સારી રીતે કરવાને શક્તિવાન થવું.

આના સંબંધમાં નીચેના એક દાખલો વિચારને મોટે અચ્છા ખારાક પુરો પાડે છે :—

એક જાનીના ચેન્ના મંડળમાં ઘણા એક સાધુ સન્યાસીઓ ઉપરાંત એક રાજા પણ હતો. અને જેકે તે રાજા સંસારમાં રહી રાજ્ય વહીવટ કરવા ઉપરાંત પોતાની પદવીને અનુસરના સઘળા વૈભવો ભોગવ્યો જતો હતો, છતાં ખેલો જાની તેને પોતાના સઘળા ચેલાઓમાં વધારે લાયક ગણી તે પ્રમાણે તેની સાથે વર્તતો હતો. તેમના ગુરૂને સંસારના સઘળા વૈભવો ભોગવના એક રાજાને તે તથો સાધુ સન્યાસી થઈ ગયલાઓ કરતા અધિકારો ગણવાનું કારણ તે ચેલાઓને સમજ પડતું નહીં હતું. આ તેમની શંકા તેમના ગુરૂની ગ્લણ બાહુર નહીં હતી એટલે તેમની તે વિષેની ખાતરી કરવાનું તેણે વાજબી જતું. એક દિવસે તે રાજા રાજ્ય વહીવટના એક અગત્યના કામમાં રોકાયો હતો તેવામાં તેનો મેહલ એકાએક સળગી ઉડવાની ખુબ પડી. આ સાંભળનાંજ ત્યાં રહેતા ખેલા

સાધુ સન્યાસીઓ પોતાનું સધળું કામ પડતું મૂકી, પોતાની ઝાળી, લોટા વિગેરે જે કાંઈ તેમની મતા હતી તે ઉપાડીને ઝડપથી બાહર નિકળી પડ્યા ; જ્યારે પેલો રાગત તો પોતાના હાથમાંનું કામ સ્વસ્થ રીતે કરતો બેસીજ રહ્યો. તેવામાં આગ એકાએક હોળવાઈ ગઈ. કારણ કે તે તો પેલા જાનીએ પોતાની શક્તિના બેરે માત્ર એક ખોટા દેખાવજ દર્શાવી દીધો હતો. સસારી હોવા છતાં અને પોતાનો મોટેલ બળી જતો જોવા છતાં તે રાગતએ જ્યારે પોતાના હાથમાંનું કામ સ્વસ્થપણે કર્યું કાઢ્યું હતું, ત્યારે પોતાની નજીવી જેવી મત્તા બચાવવા તેના બીજા એકાએકેવા દોડાદોડીમાં પડ્યા હતા તે દેખાડી તે જાનીએ તેઓમાં ચટિયાતુ ડાણ તેની તેમને ખાતરી કરી આપી હતી.

૧૧—શ્રીઓસોશી કુવારાંપણને વધારે અગત્ય આપતી અને પરણેલી જીંદગી સામે અટકાવ નાખતી લેખવામાં આવે છે તેનું કેમ ?

આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ આપણને આપણી વૃદ્ધિને માટે સંસારમાં રહીને કામ લેવાનું છે. અને સંસારનો મૂળ પાયોજ અલસ્યા-શ્રમ ઉપર રચાયેલો છે. અને વરવડુના સંબંધ વગર અલસ્યાશ્રમ હોઈ શકેજ નહી, એટલે શ્રીઓસોશી તેવું કાંઈ શિક્ષણ આપે એ બનવા જોગ છેજ નહી.

આપણે જોઈએ છીએ કે દુનિયામાં દરેક શક્તિના બે છેડા હોય છે અને તે કાંઈક જુદાજ પ્રકારની અસરો ઉપજાવે છે. તે પ્રમાણે માણસમાં જે ક્રિયા શક્તિ છે તે પણ બે જાતની અસર ઉપજાવે છે. પ્રજા ઉત્પત્તિના માટે નીચેલો છેડો ઉપયોગમાં આવે છે, જ્યારે બનો બળથી પાધરી ઉપજતી અમુક પ્રકારની અસરને માટે તેનો ઉપયોગ છેડો ખપ લાગે છે. આ કારણને લીધે માણસ જ્યારે પોતાની વૃદ્ધિના અમુક ઉંચ તબક્કા ઉપર ચઢે છે ત્યારે પોતાની અમુક અંતરશક્તિઓ ખીલવવા કાળે આપણી ક્રિયા શક્તિનો ઉપયોગ છેડો ખપમાં લેવો પડે છે. અને તેના બન્ને છેડા એકી વેળાએ ઉપયોગમાં લઈ શકાય એમ નથી. એટલે તેવે તબક્કે ચઢેલા માણસને કોઈ પણ પ્રકારના જાતી સંબંધી અજાગ

રહેવું પડે છે. અને તેવા શખ્સને કુંવારા રહેવાનું અવસ્યનું થઈ પડે છે. પણ તે તખ્તથી સામાન્ય રીતે આપણે ધણા દૂર છીએ. હાલ તો તેવાઓની સંખ્યા અતી ઘણી જુજ છે. એટલે થીયોસોફીની નજરે જેતાં જે કે અમુક અપવાદોમાં આવા સંસાર સંબંધથી અજગ રહેવાની જરૂર જેવામાં આવતી હોય તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું કે આપણા જેવા સાધારણ સંસારીઓને માટે તે દ્વાયદ્વાકારક છે. સામું, તેમ કરતું નુકસાન કરતા અને આપણી વૃદ્ધિમાં અટકાવ કરતા છે. એટલે પછી તેને થીયોસોફીનો ટેકો હોઈ શકેજ નહી. આવો વિચારતો જેઓ થીઓસોફીનો માત્ર ઉપર ટપકેથી ખ્યાલ લઈ દોડ્યા હોય તેમનેજ આવી શકે એમ છે. કુદરતમાં બનતા દરેક બનાવોના સંબંધમાં થીયોસોફી ખુલાસો આપે છે તેજ પ્રમાણે કુંવારી તેમજ પરણેલી છાંદગી ક્યા તખ્તકે કમ હાલતમાં શા કારણસર અને કેવા પ્રકારે જરૂરની અને ઉપયોગી છે તેની તે સમજ આપે છે. પણ ફસડતાં નહી આવડે તે પહેલાં દોડવા જતાં હાથ પગ ભાંગવાનો સોદો છે. એટલે વગર સમજે વગર વિચારે લેભાણુ જ્ઞાનથી જેઓ એના સંબંધમાં ભૂલભરેલા વિચારો લઈ દોડી તે પ્રમાણે અમલ કરતા દીકામાં આવતા હોય તો તે ઉપરથી એમ માની લેવું કે તેવાઓની તેવી વર્તણૂકને માટે થીયોસોફી જવાબદાર છે તો તેમ કરવામાં ખરેજ તેને ગેરબંનસાફ કરવામાં આવે છે.

વળી એમ તો હાલમાં જ્યાં સુધી આપણામાં પરણીને સંસાર ચક્રાવવાની પુરતી યુગ્તસ અને જોગવાઈ હોય નહી ત્યાં સુધી પરણવું નહી એવી સલાહ ખાતગી તેમજ જીવેરમાં આપણને હર વેળાએ આપવામાં આવે છે. અને તે ઘટતુંજ છે. તેમજ જે તેવા કાંઈ માતખર કારણ સર જેઓ તેને માટે લાયક છે તેઓને તેવી સલાહ આપવામાં થીયોસોફી અધરીત કરતી લેખાવી નહી જેઠએ. ઉપલી સલાહને આધારે તેમજ તેવાં ખીજાં અનેક કારણોસર અને તેમાં કેળવણી લીધેલાઓ અને સુધારાવાળાઓમાં અપતાં શ્રીમત અને વચસા વર્ગનાઓ કે જેઓને પરણ્યો સંસાર ચક્રાવવાની યુગ્તસ અને જોગવાઈઓ પુરતાં છે તેઓ વડીક પણ પરણી છાંદગીથી હાથ ખાંચી એકલાં સ્ત્રી અને પુરૂષો ડગલે અને પગલે દીકામાં આવે છે તો શું તે ઉપરથી કેળવણી અને સંસાર સુધારાને દોષ દેવાનું વાજખી લેખાશે ?

૧૨—અસલ વારેથી ખાતા આવેલા આપણા વડવાના કાવત આપનારા માંસના ખોરાક સામે અટકાવ નાખી વનસ્પતિના નાકોવત ખોરાક લેવા તરફ દારવી આપણને ‘લાજ આઉ’ બનાવી આપણી શરીર શક્તિ નબળી કરી નાંખવા જેવા નુકશાનકારક સલાહ થીયોસોફી આપે છે તેને મારે તે શું દાખિત કરવી નહીં જોઈયે ?

થીયોસોફીના સંબંધમાં ફેલાયલા સંખ્યાબંધ વગર વિચારના જૂઠા બરેલા ખ્યાલોમાં ખોરાક વિષેનો તે પ્રત્યેકો તેવો ખ્યાલ પણ આગળ પડતી જગા રોકે છે.

થીયોસોફીના સંબંધમાં મૂળમાં આપણને આટલું તો અવશ્ય ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે તે કાઠપણુ આયદમાં કાઠની ઉપર પણ માત્ર બાહેરનું દયાણુ અથવા સત્તા વાપરી તેને માત્ર અમુક રીતેજ ચાલતું જોઈએ અથવા તો તેને તેમ કરવુંજ જોઈએ એવી કરી ફરજ તે પાડતી નથી. તે તો માત્ર તેમ કાંય કરવું અને તેની મનબલ શી તેનો ખુલાસો કરી, તે પ્રમાણે અમલ કરવો કે નહીં તે માણસની મનસૂરી ઉપરજ છોડે છે, અને તે મનસૂરીનો આધાર આપણી પોતાની વૃદ્ધિ પ્રમાણે આપણી સમજ શક્તિ ઉપરજ રહે છે : એટલે કાઠપણુ આયદમાં તેમજ ખોરાકના સંબંધમાં પણ આપણી ઉપર અમુક પ્રકારનું દયાણુ કરી આપણી મરજ વિરુદ્ધ તેવી કરી ફરજ થીયોસોફી આપણને પાડતી નથી.

છેકજ જંગલી હાલતમાં જ્યારે ખેતી શું તે પણ માણસ બાગે સમજે છે, ત્યારે તેના પોતાના ગુજરાનનો આધાર માત્ર શીકાર ઉપરજ રહે છે. આ પ્રમાણે જમાનાઓ અને જમાનાઓ થયાં ચાલતું આવેલું હોવાથી તે જ્યારે પોતાની વૃદ્ધિમાં આગળ વધી ખેતી કરી અનાજ પકવતાં શીખે છે ત્યારે પણ તેના ખોરાકનો મુખ્ય ભાગ તો માંસનોજ રહે છે. અને વંશપરમપરા તે ખોરાકને લાયકનું તેનું શરીર બનતું જતું હોવાથી, તેમજ અચીમાજ તે તે ખોરાકમાં ઉધરેલું હોવાથી, અને તેની આસપાસના સંજોગો પણ તેને અનુસરતા હોવાથી, તેના ગુણુ દોષો શું છે તે વિષે કશો પણ વિચાર કર્યા વગર માત્ર ચાલતા આવેલા રિવાજ મુજબ તે તેના સંબંધમાં કામ લે છે.

આ રીતે ત્યારે વૃદ્ધિના અમુક તબક્કા સુધી માંસના ખોરાક ઉપર આપણને ગુજરો કરવો પડે છે. પણ તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું

કે તે ખોરાક આપણી શરીર શક્તિને માટે અવશ્યનો અને હાયદ્રાકારક છે, અને તે સિવાયનો ખીજા પ્રકારનો ખોરાક નુકસાનકારક છે અને તેનાથી માંસના ખોરાકની જગા જેવી જોઈએ એવી રીતે પુરી શકાય એમ નથી. ખચીતજ નહીં. માંસના ખોરાક વગર આપણે આપણું શરીર ટકાવી રાખી શકીએ છીએ, એટલુંજ નહીં પણ તેનાથી આપણી મતલબ ઘણી સોરી રીતે પાર પડે છે એમાં તો શક નથી. દુનિયાની બોહળી વસ્તીમાં માંસના ખોરાક ઉપર શુનરો કરનારાઓ કરતાં તે વગરના ખોરાક ઉપર શુનરો કરનારાઓનું પ્રમાણ ઘણું વધારે રહે છે, અને તેઓ પોતાના અંગ અળમાં માંસનો ખોરાક લેનારાઓ કરતાં એક બારગી ચઢિયાતા નહીં તો પણ એકસરખા તો ઉતરે છેજ. તેમજ વળી જેઓ માંસનો ખોરાક લે છે તેઓમાં પણ પ્રમાણમાં તે ખોરાકનો ઉપયોગ અનાજ વિગેરે કરતાં ઓછોજ રહે છે. એટલુંજ નહીં પણ જ્યારે આપણે એકલી વનસ્પતિના ખોરાક ઉપર સહેલાઈથી શુનરો કરી શકીએ છીએ ત્યારે માત્ર એકલા માંસના ખોરાક ઉપર કોઈથી ઝાઝોવાર ટકા શકાતું નથી. આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે આપણા શુનરોને માટે માંસનો ખોરાક કાંઈ ખાસ કરીને અવશ્યનો તો નથીજ, તેમજ તે જેવો સપાટી ઉપરથી દેખાય છે તેવો દૈવત આપનારો પણ નથી. એટલુંજ નહીં, પણ હાલના કેટલાક ડાક્ટરો અને વિદ્વાનો જેઓએ એ બાબતનો ખાસ અભ્યાસ કર્યો છે તેઓ તો તે લેવામાં જે અનેક પ્રકારના જોખમો સમાયલા છે તે આધારે સામો નુકસાનકારક અને ઘણાક દરદોનું મૂળ ધારે છે; જ્યારે વનસ્પતિ વર્ગમાંથી મલી આવતો ખોરાક આવા જોખમોમાંથી મોટા પ્રમાણમાં નિરાળો, સાદો, સસતો અને સૂતરો રહે છે, અને તેથી આપણી તન શક્તિ સહેલાઈથી અને માંસના ખોરાક કરતાં વધારે સારી રીતે ટકાવી શકાય છે. આના સંબંધમાં હાલ સૂત્રીમાં બાહર પડેલા સાહીત્યનો માત્ર ઉપર ટપકેનો અભ્યાસ પણ તે માટેની ખાતરી કરી આપવાને પુરતો છે. અને તે એવા આકારમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે 'દોડતો પણ તે વાંચી શકે' એમ છે.

વળી આપણે જે ખોરાક લઈએ છીએ તેથી આપણી શરીર શક્તિ ઉપર શી અસર થાય છે તેજ માત્ર આપણને ધ્યાનમાં લેવાનું નથી, પણ સાથે તેથી આપણી લાગણીઓ, મન શક્તિ, ખાસિયત વિગેરે ઉપર પણ કેવી અસર થાય છે તે આપણને જોવાનું છે. હવે માંસના ખોરાકની

એક મુખ્ય અસર આપણા વિકાસે અને ઉતરતા પ્રકારના ગુસ્સાઓ ઉશ્કેરવાની છે. તેનો પુરાવો તો માત્ર માંસહારી અને વનસ્પતિ ખોરાક ઉપર ગુજરો કરનારી પ્રજાઓ તો શું પણ ઉતરતાં પ્રાણીઓ ઉપરથીજી સહજ મળી આવે છે. વાઘ, વર, કુતરાં, ખીલાડાં, વિગેરેની પ્રકૃતિ, અને હાથી ઘોડા, ગાય, મેઘાં, બકરાં, હરણુ વિગેરેની પ્રકૃતિના તદ્વાવનમાંજ તેને દેખીતો પુરાવો મળે છે.

આપણી વૃદ્ધિના અમુક તત્ત્વકા સુધી જ્યારે આપણને ફાડી ખાનારાં જંગલી પ્રાણીઓ સાથેજ નહીં પણ પોતાના જનમાલ અને કુટુંબ કામ તેમજ દેશના અચાવને માટે જેઓને લડવૈયાઓનું કામ બળવવું પડતું હતું તેમને માટે તેવા ગુસ્સાઓ ઉશ્કેરવા કાળે માંસનો ખોરાક એક આરગી અનુસરતો થઈ પડ્યો હોય, હાલ જ્યારે સંજ્ઞેગો અદ્વક્ષ્યા છે અને તેવા વિકાસે અને ગુસ્સાઓ દાખવાનું આપણી વૃદ્ધિને માટે અવશ્યનું થઈ પડ્યું છે, ત્યારે તો તે આપણને નુકસાનકારક અને આપણા આગળ વધવા સામે અટકાવ નાખનારોજ લેખાવો જોઈએ.

જોકે આપણને ટેવ પડી ગયલી હોવાથી તે ઉપર આપણું ધ્યાન ખેંચાતું નથી, પણ આપણા વિકાસે અને ઉતરતા પ્રકારના ગુસ્સાઓને ઉશ્કેરવા ઉપરાંત માંસનો ખોરાક આપણી લાગણીઓ અને જોવા, સુંઘવા વિગેરેની ઇન્દ્રિઓ ઉપર પણ નકારી અસર કરે છે, તે પણ આપણને ભૂલી જવાનું નથી.

આ ઉપરાંત આપણી મન શક્તિ ઉપર પણ માંસના ખોરાકથી નુકસાનકારકજ અસર થાય છે. જ્યાં વિકાસે અને ગુસ્સાઓ ઉછલી રહ્યા હોય છે ત્યાં શાન્ત અને સ્વસ્થપણે મનથી કામ બની શકતું નથી. અને તેથી જ્યાં મન શક્તિનો ઝાઝો ઉપયોગ કરવો પડે છે ત્યાં માંસના ખોરાકથી નિરાળા રહેવાની હાલના કેટલાક યુરોપના વૈદો પણ ભલામણ કરતા જોવામાં આવે છે.

વળી મરણ પછી માંસના ખોરાકથી આપણી ઉપર શી અસર થાય છે તે કોરે રાખતાં, આપણો આત્મા, જે ખનીજ, વનસ્પતિ અને પ્રાણી વર્ગોમાંથી થઈ હાલને તબક્કે આવી ચડ્યો છે, તેને માત્ર ત્યાંજ અથડા કરવાનું નથી, પણ તેમાંથી આગળ વધતાં મહાત્માને દરજ્જે પુગી, યજ્ઞો અને અમશાસપદોની પંક્તિએ ચઢવાનું છે, અને તે મહાન કાર્ય પાર પાડવાને આપણામાં ઉછળી રહેલા હેવાન્યત ભરેલા અને હલકા ગુસ્સાઓ, વિકાસે, વિગેરે વશ કરી ઉંચ સદ્ગુણો ખીલવવાનું અવશ્યનું

છે. એટલે જે ખોરાક આપણી તેવી મતલબને આડે આવતો હોય અથવા હરકત કરતા થઈ પડતો હોય તેનાથી દૂર રહી, જેનાથી આપણા કામમાં સવળતા થઈ પડતી હોય તેવો ખોરાક લેવાનું લાભકારક છે. માંસના ખોરાકના ખીજ તેવા ધણાક અવગુણો ઉપરાંત તેનામાં જે એક ખાસ અવગુણ દીકામાં આવે છે તે એ છેકે, તેલી ધાથી આપણામાં દયાના ગુણનું ખંડન થાય છે. અને “ દયા એજ દાતાર ” છે, એટલે તે આપણી સરજતે પોંદ્યવાનું એક અતી અવસ્યનું પગલું છે. તેટલા માટે જેનાથી તે સામે હરકત આવતી હોય તેનાથી દૂર રહેવામાંજ આપણું સાર્થક છે.

આ રીતે ત્યારે માણસની તન શક્તિ, લાગણી, મન-શક્તિ, ખાસિયત વિગરે ઉપર જુદા જુદા પ્રકારના ખોરાકો શી અને કેવી રીતે અસર કરે છે, આપણી વૃદ્ધિમાં કયો ખોરાક સહાય કરતા અને કયો હરકત કરતા છે, તેના સંબંધમાં થીયોસોરી આપણી સામે રોશની ફેંકી આપણને માર્ગ બતાવે છે. પણ તે ઉપર અમલ કરવો કે નહીં અને તે કેવી રીતે અને કેટલા પ્રમાણમાં, તે તો આપણી પોતાનીજ મુનસરી ઉપર છોડે છે. વૃદ્ધિના જે પગથિયાં ઉપર આપણે હતાં હોઈએ છીએ તેને અનુસરતો ખોરાક આપણે પોતેજ સ્વિકારી લઈએ છીએ.

ખોરાકના સંબંધમાં આપણને આટલું તો યાદ રાખવાનું છે કે તે કેવા પ્રકારનો અને કેટલા પ્રમાણમાં લેવો તેમાંજ માત્ર કાંઈ આપણી જીંદગીની નેમ સમાઈ જતી નથી. આપણે માત્ર ખાધાને માટેજ જીવતાં નથી, પણ જીંદગી ટકાવી રાખવા માટે ખાઈએ છીએ. અને હાલની આપણી વૃદ્ધિના તબક્કે આપણે અનેક પ્રકારના સામસામા સંજ્ઞેગોને આધીન છીએ, એટલે જેમ ખીજ સઘળી બાબદમાં તેમ તેના સંબંધમાં પણ આપણી સમજ શક્તિનો પુખ્ત ઉપયોગ કરી કામ લેવાનું અવસ્યનું છે. કારણ કે નહીં તો વગર વિચારે, વગર સમજે, ઉછાછળાંપણા અથવા માત્ર તેવા ઝનુનથી તેના સંબંધમાં તેવું કાંઈ પગલું ભરવામાં હાની છે. આપણી વૃદ્ધિ ગત ઉપરાંત કુદકા મારવાથી નહીં પણ આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં સમો અને સંજ્ઞેગ તપાસી ધીમે ધીમે પગલાં ભરવામાં છે. આપણી વૃદ્ધિ કાંઈ માત્ર અમુક પ્રકારનો ખોરાક લેવામાંજ સમાઈ જતી નથી. જે તેમ હોતો તો વનસ્પતિ આહાર કરનારાં ગાય, બકરાં, મેંઢાં, વિગરે પ્રાણીઓ આપણાથી ઘણા આગળ વધી ગયાં હોતે. ખોરાક તો માત્ર આપણી સરજતે પુગવામાં મદદ કરતા કાંઈ સંખ્યાબંધ સાધનો મળેલું એક સાધન છે.

વળી આપણને ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે જેમ બીજાં સધળાંનાં તેમજ ખોરાકના સંબંધમાં પણ આપણી બાહરનું ગમે એવું દયાણુ ખપનું નથી. તેથી તો તેના સામેનો અભાવ સામે વધે છે. માત્ર આપણી અંદરખાનેની ખાતરીજ તેના સંબંધમાં તો ખપ આવે એમ છે. એટલે જેઓ પોતાને હીક અથવા જરૂરનો લાગતો ખોરાક પોતાની આસપાસનાઓને પણ પોતાની સત્તા વિગરેના દયાણુથી લેવાની ફરજ પાડે છે, તેઓ થીયોસોસીના શિક્ષણ વિરૂધ્ધ જઈ તેને નાહકનું વગોવવાનું કારણ થઈ પડે છે.

વળી આ પણ ખરું છે કે જેઓ વનસ્પતિ ખોરાકની અગત્યતા પિછાને છે, તેઓ ધણીક વેળાએ તેના સંબંધમાં અતેડ કરતા દીકામાં આવે છે, પણ તેમાં કસુર થીયોસોસીના નહી પણ તેવા શખ્સોની કમ સમજનો માની લેવાનો છે.

૧૩—આપણામાં છેક અસલ વારથી વપરાતી આવેલી શરાબ જેવી વસ્તુ જે શરીરની આરોગ્યતા કાળે તેમજ ખુશી ગમીમાં અને તેવા અનેક કારણોને માટે એકસરખી જરૂરની લેખાય છે અને જે ધર્મ ક્રિયાઓ વટીકમા ખપમાં લે જામ આવે છે, તેની સામે બાંધ નાખવામાં થીયોસોસી વાજળી તો લેખાવી નહીંજ જોઈએ !

“ સાંજને છેડે કામથી કંટાળી બે પાંચ મિત્રો કલ્યાણ વિગેરેમાં ભેગા મળ્યા હોય ત્યારે થાક ઉતારી મનને રીજવવા કાળે, શેહાદી રામશની જેવા ખુશ હીગામમાં સલામતી લેવા કાળે, ગમ વિસરાવવા અથવા દુઃખ ભૂલાવવા માટે, ભૂખ લાવવા કાળે, તર્બીએતના સુધારા અર્થે દવા તરીકે કે તેવા બીજાં અનેક કારણો સર શરાબનો ઉપયોગ સારી દુનિયામાં છેક જંગલીથી તે સુધારામાં ઘણા આગળ વધી ગયલાં સધળા પ્રકારના લોકો છેક અસલ વારેથી કરતાં આવડે છે ; પણ તે કશું ધ્યાનમાં ન લેતાં અને જાણે દુનિયામાં બીજી જગતજો અને દુઃખો ઓછાં હોય તેમ કાંઈ નહી તો ઘડી ભરતો તે ભૂલાવી નાખનાર શરાબ જેવું ઉપયોગી સાધન જાણે તે શ્રાપ હોય તેમ જો થીયોસોસી સલાહ આપતી હોય તો તે ‘ આપણા જેવાને પરવડે નહી ’ એવા ખ્યાલથી સાચારણ રીતે તેના સંબંધમાં કામ લેવામાં આવે છે.

જેઓને દારૂ પીવાની ટેવ પડી ગઈ છે, જેઓને તે વિના ચાલતું નથી, જેઓને તેનો શોખ છે, તેઓ તેના ગુણો ગાય અને તેના ઉપયોગની અગત્યતા સ્વિકારે, એ તો સ્વાભાવિકજ છે ; પણ જેઓ તે અસહ્ય વારેથી ચાલતો આવેલો રિવાજ છે તેથીજ માત્ર તે સારો અથવા જરૂરનો છે એમ ધારી લખને કામ લેવાને ના પાડી તેની ખુબી ખામી-ઓની તપાસ લેવાની મેલન ન લે છે તેઓ તેને લગતા સાહીત્યના અભ્યાસ ઉપરથી, પોતાના અવલોકન ઉપરથી અથવા અનુભવ ઉપરથી સહેજે જાણી શકે છે કે ધારવામાં આવે છે તે માહેલો એકે ગુણ શરાબમાં નથીજ. તે નથી ખોરાકની જગા લેતો, તે નથી આપણી શરીર શક્તિમાં વધારો કરતો, કે તેનાથી નથી દવાની ગરજ સરતી. કાંઈ નહીં. જેમ સાધારણ રીતે માની લેવામાં આવે છે તેમ તે ખચીતજ નહીં. કોઈ કોઈ મંદ-વાડમાં તેથી કાંઈક ફાયદો થતો હોય તે બનવા જોગ છે, પણ તે માત્ર તેવા કાંઈક જુજ અપવાદોમાંજ. આ કહેવું કાંઈ માત્ર થીયોસોફીનુંજ નથી પણ તેને હાલની આગળ વધતી જતી પશ્ચિમ તરફની વૈદક વિદ્યાનો પણ ટેકો છે. અને તે ટેકો આપનારાઓની સંક્રમાં તેવા આગેવાન ડાકતરોનો દિન પર દિન વધારો થતોજ રહ્યો છે. જે દારૂથી કાંઈપણ ગુણ થતો હોય.—જે શકમંદ બીના છે—તો તે કરતાં ઘણા વિશેષ પ્રમાણમાં તેનાથી અવગુણ અને નુકશાન થાય છે. તેનાથી આપણી ખાસિયત ઉપર જે નફારી અસર થાય છે તે હદ વગરની છે. મોટા પ્રમાણમાં તે લેવાથી તો તેની માફી અસર થતી પ્રત્યક્ષ પ્રગટે છે. એટલે તેને માટે તો કશો સલાહજ નથી, પણ માફકસર લેવાથી પણ જોકે તેની અસર અણુદીઠ અને ધીમી થાય છે, છતાં તે પણ એક ઝેર સમાનજ છે. દારૂના ઉપ-યોગથી દુનિયામાં જેટલી ખરાબી થાય છે તેટલી બીજાં કશાથીજ નહીં. તેનાથી કશો પણ લાભ થાય છે એ વિષે મોટા વિદ્વાન વૈદોમાં કાંઈ નહીં તો મતફેર તો છેજ. જ્યારે તેનાથી થતા ઝેરફાયદાઓ તો એક બાબત પણ જોઈ શકે છે. કોઈ પણ બદીનું ધામ જીવો, તો તેમાં દારૂં મુખ્ય પાત્ર બજવતો દીકામાં આવશે. કુછંદીપણું, અતીતિ, જીગાર. ચોરી, હુમ્મ્યાઈ, લડાઈ, ટંટો શીસાદ વિગેરે હરકોઈ તેવી નફારી બાબતને વધારી આપવામાં દારૂં મુખ્ય છે. “ માફ કરજો જરા વધારે લેવાઈ ગયો હતો તેથી આમ બોલાઈ ગયું અથવા થઈ ગયું.” એ વાક્યમાંજ દારૂની સર્ટી-ફીક્ટ છે. જે ઘોણ પ્રમાણમાં તેનો અમલ કરનારની આવી હાલત થઈ

પડવાનો સંભવ છે તો પછી તેનો હક્કબાહેર ઉપયોગ કરનાર ઉપર તેની અસર કેવી થાય છે તે તો આપણે જ્ઞેષ્ઠ શકીયે છીએ. તે માણસને હેવાન કરતાં પણ ઉતરતી હાલતમાં લાવી નાખે છે. એના ખૂસા લખે ભલાં નર નારીઓને પોતાને અને આસપાસનાઓને શ્રાપરૂપ બનાવી મેલ્યાં છે, સારી આશા આપનારા જીવાનિયાંઓને નીચે ગચડાવી નાખ્યા છે. તેથી હઝારો કુટુંબો રંજીદા અને પાયામાલ થઈ દુઃખ અને વિપત્તિમાં વિંટળાયા છે. દારૂનો ઉપયોગ કરનારી કોમો અને પ્રજાઓમાં ભાગ્યે એવું કોઈજ કુટુંબ હશે કે જે એ ખૂરી બદીના શ્રાપરૂપી છાંટાં થોડાકે ઘણાથી નિરાશું રહ્યું હોય. જેમ સોલેસંગાર વેસ્યાના બાજમાં બને છે તેમ દારૂનો ઉપયોગ તેની સપાટી ઉપર કદાચ તેવો ખુશનુમાં રંગરૂપ ધારણ કરતો હોય, પણ તેના ભિત્તરમાં તો આફત શિવાય ખીજી કશું સમાયતું નથી.

સુધારા વધારામાં ગમે એટલા આગળ વધેલા આપણે આપણને ધારતા હોઈએ, પણ આતો ખુદનુંજ છે કે વૃદ્ધિના આપણા હાલને તબક્કે આપણે પાછળ મૂકી આવેલા હેવાનીયત હાલતના જીસ્સાઓનું પ્રખળ હજી આપણામાં વિશેષ પ્રમાણમાં છે. તેમને આપણી મરજીને વશ કરવાની લડત તો રાત દિન પુર જતરમાં ચાલુજ છે. હવે દારૂની આપણા ઉપર જે મુખ્ય નહારી અસર થાય છે, તે આપણી મરજી (will power)ના સંબંધમાં છે. તે તેને અકળાવી ને અશક્ત કરી નાખે છે એટલે તેનો કાચુ આપણા જીસ્સાઓ ઉપર રહી શકતો નથી, અને જ્યાં આપણા જીસ્સાઓ આપણી મરજીને વશ નહીં ત્યાં આપણી હાલત માણસ નહીં પણ હેવાન સમાન થઈ પડે છે, તેનો તો કોઈ પણ દારૂડીયાની હાલત પ્રત્યક્ષ પુરાવા છે.

વળી દારૂનું ‘મેગનેટીઝમ’ એટલું તો નહારું છે કે તેની આસપાસ માત્ર નહારી અણુદીક શક્તિઓજ ખેંચાય છે. આ ખાકી દુનિયાની પેલે પાર બનતા અણુદીક બનાવો જોવાની અો તપાસવાની જેઓની તેવી અંતર્દ્રષ્ટિ કાંઈ પણ પ્રકારે ખીંચેલી છે તેઓનું એમ એક સરખું કહેવું છે. તેની આસપાસના દેખાવો નવર્ણવા શકાય એવા ભયંકર રહે છે.

આ ઉપરાંત જેઓ પોતાના મનને કાચુમાં લાવવાની પોતાની ઉચ્ચ શક્તિ ખીલવવાની તજવીજ કરે છે, તેઓને તો તેમના કામને માટેનો દારૂનો ઉપયોગ અતીશય હરકત કરતા છે, એટલે તેવાઓને તો તેથી એકદમ અલગ રહેવાનું અવશ્યનું છે.

થીયોસોરી જે આપણને આપણો માર્ગ દેખાડનારી એક રોશની છે તે ઉપલાં સઘળાં કારણોને લીધે આપણને શરાબના ઉપયોગથી અલગ રહેવાની સલાહ આપે છે. જો કે અહીં પણ જોર જીંદગી, ધાક ધમકી કે બાહેરના દબાણની કશી વાત નથી. શરાબ વિગરેના આવા અવગુણો છે અને તેના ઉપયોગમાં આટલા જોખમો સમાયલા છે. તે માત્ર આપણી સામે ધરી તે સલાહ પ્રમાણે અમલ કરવો કે નહીં તે આપણી જ મુનસરી ઉપર છોડે છે, એટલે જો આપણે આપણી સમજ શક્તિનો ઉપયોગ રક્ષામાં પડત પડીશું તો છેવટે ઠોકર ખાગ્ને પણ કેદાણે તો આવવું પડશેજ. વખત પોતાનું કામ કર્યોજ નય છે.

૧૪—જાણે હસ્તું બોલવું એ કાંઈ પાપ હોય અને દુનિયાની સઘળી જાનણ તેમનેજ માથે આવી પડી હોય એવા સાધારણ રીતે થીયોસોરીસ્ટો કુંઝરા અને ઉદાસ જેવા દીડામાં આવે છે, અને જો થીયોસોરીના અભ્યાસથી આપણા ઉપર તેવી કાંઈ અસર થતી હોય, તો તેથી દુર રહેવામાંજ લાલ રહેવો જોઈએ.

થીયોસોરીનું એક શીક્ષણ આ છે કે ખુદા સર્વ વ્યાપક છે એટલે તેનો અંશ સઘળામાં છે; તેના વગર એક રજકણ પણ ખાલી નથી અને ખુદાનું એક સ્વરૂપ આનંદ છે, તો પછી દરેકના ભિત્તરમાં આનંદ તો વ્યાપી રહેલો હોવોજ જોઈએ. અને જો તેમ હોય તો બાહેરના ગમે એવા નકારા સંજોગો છતાં જે આ સમજે છે તેને દુઃખી, થવાનું, જાનણ કરવાનું અથવા બળાપો કરવાનું કશું કારણ નથી. જેટલા પ્રમાણમાં જોણે થીયોસોરીનું આ શીક્ષણ ગ્રહણ કર્યું છે તેટલા પ્રમાણમાં તેનામાં તો શાન્તિ અને આનંદજ પ્રગટતો હોવો જોઈએ. ખરી વાત છે કે તેના અભ્યાસમાં ઘણીક વેળાએ તેથી ઉલટાજ પ્રકારનું દીકામાં આવે છે, પણ તેમાં કસૂર થીયોસોરીના નહીં, પણ તેને તેવી રીતે સમજી કામ લેનારનો છે.

જેઓ થીયોસોરી સમજવાની કાંઈ પણ કાશીશ કરે છે તેઓને જીંદગીની મોતેખરીનો એવો તો ઉમદા ખ્યાલ આવે છે કે જેથી સાધારણ જનોને જે સુખરૂપ લાગે છે તેમાં તેઓને કાંઈ રસ લાગતો નથી. ગંભીરપણે પોતાની ફરજને અગ્નવવા જનારાં માખાપોને તેમનાં કરાંઓની

અર્થાં સાહી રમતોમાં કાંઈ મજા નહી પડતી હોવાને કારણે તેઓ તેમાં ભાગ લેતાં નથી, પણ તેથી તેઓ કુંઝરાના વર્ગમાં લેખાતાં નથી. ઐટલે જો કોઈ અમૂક બાબદ જે સામાને પસંદ હોય તેમાં રસ નહી લેતો હોય તો માત્ર તેટલા ઉપરથીજ તેને કુંજરો માની લેવામાં ગેર-ઈનસાફ છે. એમાં પણ આપણી પ્રકૃતિ મુખ્ય ભાગ બનવે છે. થીયો-સોરી કે બીજા કશા તેવા અભ્યાસ છતાં આપણે મુખ્ય કરીને આપણી જાતી પ્રકૃતિ પ્રમાણેજ ચાલીએ છીએ. અને તે પ્રમાણે આપણે તેવી ચીજોમાં રસ લઈએ છીએ, એકાદ અભણ ગામડિયો, જેથી આપણા જેવાને સમજાગો કંટાળો આવે તેવા ભવિષ્યોના નાચથી આનંદ પામતો દેખાશે, જ્યારે બીજો કોઈ તેવા ઉમદા ગાયનો કે જે તે ગામડિયાને મનને કંટાળો ઉપગ્નવનારાં હશે તેમાં લીન થઈ ગયલો માલમ પડશે. કોઈ માત્ર ખાધાપીધામાંજ મોજ માની લે છે તો કોઈ વળી વાંચન અને અભ્યાસમાં મગ્ન રહે છે. કોઈ માત્ર પૈસા સંગ્રહવામાં મજા મેળવે છે તો કોઈ વળી સખાવત અને પરમાર્થમાં મુગ્ધ માની લે છે. અને એક થીયોસોરીસ્ટની છાંદગીની નેમ સાધારણ માણસો કરતાં જુદી હોવાથી, પાછલાંઓ જેમાં મોજ માની લે છે તેની પિછાન કરવામાં તે થીયોસોરીસ્ટ કદાચ પછાત પડતો દેખાશે, પણ તેથી તે જેમાં મોજ માનતો હશે તેમાં રસ લેવાને પછાત પડતો નથી.

અલખનાં જેઓ પોતાની ફરજોનો ખરો ખ્યાલ ધરાવે છે અને તેમની જોખમદારી સમજે છે, તેઓમાં ગંભીરતા તો વધવીજ જોઈએ; પણ ગંભીરતા અને કુંઝરાપણું એ બેમાં મોટો ફેર છે. અને એ ગંભીરતાની છાપને કુંઝરાપણા સાથે ભેલી નાખવામાં ઘણી વેળાએ થીયોસોરીસ્ટોને ગેરઈનસાફ થતો જોવામાં આવે છે.

વળી ખાઈ પી દસી બોલીને આ સંસાર મુખનો બની શકે એટલો લહાવો લઈ લેવામાં સાધારણ રીતે આ છાંદગીની નેમ મનાય છે. અને જ્યાં સુધી તેવા સંજોગો ભેગા મળેલા હોય છે ત્યાં સુધી છાંદગીની ભિતરની નેમ જાણવા વિષે ઝાઝી દરકાર કરવામાં આવતી નથી. એ તો ‘સુખે સોની અને દુખે રામ’ : તેમ જ્યારે કાંઈ દુઃખ આવી પડે છે, જ્યારે દુનિયાની જંગલો વધી જાય છે, જ્યારે હાલત સંકટામણમાં આવી પડે છે, જ્યારે ગરીબાઈ અને લાચારી ધર કરે છે, અને જ્યારે તેમાંથી છુટવાનો કાંઈ ઉપાય જડતો નથી, ત્યારે તે સઘળાંનું કારણ શું

તે જાણુવ તરફ આપણી વૃત્તિ દોડે છે. મનની આવી હાલતમાં ઘડી ભરતો આપણને આ સંસાર મીઠ્યા લાગે છે અને તે ઉપરથી આપણુ દીલ ઉડી જાય છે ; અને સધળાં સુખ દુઃખનો ખુલાસો થીયોસોશીમાંથી મલી આવતો હોવાથી તેવાઓ તેના અભ્યાસ તરફ ખેંચાય એ સ્વાભાવિક છે, અને થીયોસોશીના અભ્યાસથી ઉપજતો નહીં પણ તેના અભ્યાસ તરફ ઉપલાં કારણોએ ખેંચનારાઓમાં શરૂઆતમાં જેવામાં આવતા તેવા કાંઈ છાપનો દોષ વગર સમજે સાધારણ રીતે થીયોસોશી ઉપર ઢોળી દેવામાં આવે છે.

થીયોસોશીના અભ્યાસના સંબંધમાં ગમે એટલું વિચારવા અને કહેવ માં આવે, પણ આટલું તો ખરું છે કે જેમ જેમ તેનો અભ્યાસ ઉઠે થતો જાય છે, જેમ જેમ તે સમજમાં ઉતરતી જાય છે, તેમ તેમ આપણે દરેક ચીજને તેને લાયકની જગ્યામાં ગોઠવાયલી જોઈએ છીએ. અને દુનિયામાં જે કાંઈ બને છે તે સારાનેજ કાઢે છે અને તેના મૂળમાં ખુદાની અથાગ દયા અને અપરમપાર પ્યાર છે એમ આપણે સમજતા થવાથી કાંઈ ઐર તરાંહની શાન્તિ અને આનંદ આપણામાં વાસો કરી રહે છે. ખરા થીયોસોશીસ્ટોમાં તો તે હંમેશા પ્રગટેલાં રહે છેજ. એટલે જેટલા પ્રમાણમાં તેવા કોઈ અભ્યાસીમાં તે ઓછાં જેવામાં આવે છે તેટલા પ્રમાણમાં થીયોસોશીના શીક્ષણ અમલમાં મુકવામાં તે પછાત પડેલો લંખાવો જોઈએ છે.

૧૫.—થીયોસોશીના અભ્યાસથી મન ઉપર માઠી અસર થતી સાધારણ રીતે માનવામાં આવવાનું કારણ શું ?

થીયોસોશીના અભ્યાસથી આપણા મન ઉપર કાંઈ પણ માઠી અસર થાય એ બનવુંજ અશક્ય છે. એના અભ્યાસથી તો આપણા મનના ગૂચવાડાઓ દૂર થઈ સામું આપણને સંતોષ અને શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. એના અભ્યાસથી નહીં, પણ જેમાં હાથ ધાલવો એ તુકસાનકારક છે એવી તેની ખુદ્દી ચેતવણી છતાં, કમ સમજથી અથવા હલકાઈથી તેવી બાબદોમાં માથું મારવા જતાં, અને તે અભ્યાસનો ગેરઉપયોગ કરવાથી, કેટલીક વેળાએ તેવી કાંઈ માઠી અસર ઉપજે છે એ ખરું. પણ તેમ તો વીજળી, કેમીસ્ટ્રી, વગેરે દરેક વિદ્યાના સંબંધમાં પણ બનતું આવે છે.

અનેક પ્રકારના કારણોથી સાધારણ કરતાં કાંઈક જુદા ફેરફારો

સારા અથવા માઠા માણસમાં થતા જોવામાં આવે છે. ખુદામ્મ રાહે આલવાથી, અશોધનો માર્ગ ધરવાથી, અથવા થોડા અભ્યાસથી આપણી કેટલીક ઉચ્ચ શક્તિઓ ખીસે છે અને તે મારફતે અદ્ભૂત પ્રકારના બનાવો પ્રગટે છે, અથવા તો તેવા કોઈ માણસમાં તેના અણુદીક શરીરોમાં થયેલા ફેરફારોથી અથવા તો બીજા કોઈ તેવાં કારણોએ તેનામાં કાંઈક વિચિત્ર પ્રકારના બનાવો બનતા દીકામાં આવે છે. હીસ્ટીરીયા કહો, અમુક પ્રકારનું ઘેલાપણું કહો, વિગરે બનાવો સંવ્રણાજ કાંઈ માત્ર ખોટા ઢોંગજ હોતા નથી—તે બનાવો ખરાજ છે, એમ થીયોસોફી ખુલાસાવાર સમજાવે છે, તેમજ વળી અદ્ભૂત બનાવો અને તેવી શક્તિ ઓની હસ્તી તે સ્વિકારે છે ખરી, પણ તે ઉપરથી કાંઈ એમ નથી કરતું કે તે સંવ્રણુ થીયોસોફી એકસરખું ફાયદાકારક ગણે છે, અને તે પ્રમાણે અમલ કરવાની સલાહ આપે છે. એક બાબદની હસ્તી સ્વિકારવી અને તેનો ખુલાસો આપવો એ કાંઈ તેના ઉપયોગીપણાની સાબીતી તો નથીજ. સામું થીયોસોફી તો એવી બાબદોમાં વગર લાયકાતે લાથ ધાવવાથી, તેમજ વળી તેવી બીજી બાબદોમાં સમાયલા બારે જોખમો અને તેથી થતાં નુકસાન તરફ આપણું ધ્યાન ખેંચી તેથી દૂર રહેવાની આપણને સલાહ અને ચેતવણી આપે છે. એટલે તેથી થતાં નુકસાનની જોખમદારી થીયોસોફીને માથે નહીં પણ જોઓ તે સંવ્રણાને વગર વિચારે કામમાં લાવી પોતાને નુકસાન કરે છે તેઓને માથે રહે છે ; અને તેથી જોઓ થીયોસોફીને એ ઉપરથી ‘હમખગ’ અને ઢોંગના વર્ગમાં મૂકી તેને હસી કાઢે છે, તેમનું અજ્ઞાનપણુ સાબેત થાય છે.

આવાં કોઈ કારણો અને સંજોગો જો કોઈ આવાં કાંઈ બનાવના સપાટામાં આવી ગયું હોય છે તો, તેનો ખુલાસો મેળવવા અને તેમાંથી છૂટવા મદદ મેળવવા કાજે તેવાં માણસોની નજર સ્વાભાવિક રીતે થીયોસોફી તરફ ખેંચાય છે, એટલે થીયોસોફી વિષે માત્ર ઉપર ટપકેથી મત બાંધી એકલાઓ તેવાં માણસોની હાલતનું મૂળ તેજેજે દોષી બેસાડે છે અને તે બનાવોના સંબંધમાં જવામાં આવતાં નુકસાનકારક પરિણામો નો દોષ તેને માથે ચઢાવી દે છે ! પણ દારૂગોળો અને છ એમ કહેવાળી અને તે કેમ બને છે તેની સમજ આપવાથી રસાયણશાસ્ત્ર બાંધ્ય ફેંકવાની સલાહ આપે છે એમ કેહવું જોઈતું ગેરવાજબી છે, તેટલુંજ ઉપલા કોઈ

ખનાવોથી ઉપજતાં નુકસાનકારક પરિણામને માટે થીયોસોશીને જવાબદાર લેખવી એ મુખ્યબરેણું છે.

વળી જે થીયોસોશીનો અભ્યાસી છે તેને વખોડવા જે બાબદો ઉપર સાધારણ રીતે લોકો વિશેષ ભાર મુકે છે—જેવી કે ખાધા-પીધા, પેહરવા-ઝોઢવા, ફરવા-હરવા વિગરે—તેને તે ઝાઝી અગત્યતા આપતો નથી, પણ તે કરતાં કાંઈ વિશેષ ઉપયોગી બાબદોમાં પોતાનો વખત રોકવાનું તે એહતર સમજે છે. તે સામાન્ય લોકોને પસંદ પડતી ન હોવાથી તે કાંઈક “ચક્રમ” લાગે છે; અને પોતાને જે દીક લાગે છે તેમાં તેને પછાત પડતો ભાગ લેતો દેખી તેઓ થીયોસોશીને વગોવે છે !

તેમજ વળી કોઈને પણ થીયોસોશીનો અભ્યાસ કરવા સામે કશો અટકાવ નથી અને બિન્ન બિન્ન પ્રકારના લોકો તેનો લાભ લઈ શકે છે એટલે પછી તેમની પ્રકૃતિ પ્રમાણે તેઓ તેને રંગ રૂપ આપી તે પ્રમાણે વર્તે એ તો દેખીતુંજ છે. તો પછી તેવા કોઈએ તેન આપેલા ના-પસંદ રંગ રૂપને માટે જવાબદાર લેખવાનું જે વાજબી ગણાય તો પછી આપણી કામમાં બનતા ગુનાહો માટે આપણો ધર્મ પણ જવાબદાર લેખાવો જોઈએ !

૧૬.—થીયોસોશીના અભ્યાસથી પોતાની સાધારણ ફરજો તથા દુનિયાથી ઉખડી ગયલા જેવી હાલતમાં આવી પડાય છે તેનું કેમ ?

આના સંબંધમાં પણ થીયોસોશીના તેવા કોઈ અભ્યાસીઓની ખામીઓનો દોષ વગર પાચે થીયોસોશી ઉપર નાખવામાં આવતો દોષમાં આવે છે. આપણે જોઈ ગયા તેમ થીયોસોશી તો દરેકને પોતાની જરા કે જરા ફરજો અદા કરવા કહે છે. પણ તે કેમ કરવી તે આપણી પોતાની પ્રકૃતિ અને શક્તિઓ ઉપર આધાર રાખે છે. દાખલા તરીકે કોઈ પોતાનો ગુજારો તનથી મેહનત મજૂરી કરી કરતો હશે તો કોઈ પોતાની મન શક્તિનો ઉપયોગ કરી પોતાનો હેતુ પાર પાડતો હશે. કોઈ પૈસા આપી સખાવત કરી છુટશે તો કોઈ વળી તેની ગેરહાજરીમાં મીઠી વાણીથી અથવા તો દયાના કામથી તે મતલબ સાચવવા દેશે. હવે જેમ જેમ આપણે વૃદ્ધિમાં આગળ વધતા જઈએ છીએ તેમ તેમ આપણામાં અનેક પ્રકારની શક્તિઓ ખીલતી જાય છે અને તેમની મારફતે આપણી

સાધારણ શક્તિઓથી બની શકતાં કામો કરતાં વધારે ઉપયોગી કામો કરવાને આપણે શક્તિવાન થઈએ છીએ, એટલે તેવી કાંઈ શક્તિનો ઉપયોગ કરતું માણસ આપણને દેખીતી રીતે નકામું બેઠેલું જેવું લાગે છે, જેને ખરી રીતે તો તે આપણા જેવાં સાધારણ માણસો કરતાં વિશેષ પ્રમાણમાં શેકાયેલું હોય છે. પણ આવા બાહેરના દેખાવ ઉપરથી બૂલાવો બાહ્યને સાધારણ રીતે એમ માની લેવામાં આવે છે કે થીયોસોફી પ્રમાણે જીંદગી ગુન્નરવા માટે આપણા સાધારણ કામો પડતાં નાખવાના છે, અને જેઓ આ બાબદ બરાબર સમજતા નથી તેઓ તેવાં માણસોને દેખીતી રીતે પોતાના જેવું કામ કરતા નહિ. જેમ પોતાની ફરજને તથા માત્ર તેમના બાહેરના દેખાવની નકલ કરવામાં સંતોષ આવી રહેલું સમજી થીયોસોફીને વગોવવા કારણે રૂપ થઈ પડે છે.

તેમજ વળી જેઓને મેલનત કરવા ગમતી નથી, જેઓ કામ કરવાથી કંટાળે છે, જેઓ આગશાકને સ્પર્શીપણાનું રૂપ દેખે છે, જેઓ અનેક કારણોસર પોતાની ફરજનેમાંથી છટકવા આદે છે, તેઓ પોતાની આ બામીઓ ઠાંકવા તેવાં માણસોના માત્ર બાહેરના દેખાવની નકલ કરી તેનું ઓડું આગળ ધરે છે, બાકી જેઓને થીયોસોફીના શિક્ષણો પ્રમાણે અમલ કરે છે તેમની તો એક એક પક્ષ જનનનાં અને ઉદ્ધતાં ઉપયોગી કામોમાં શેકાઈ રહેલી છે.

વળી આ પણ દેખીતું જ છે કે જેમ જેમ આપણે વૃદ્ધિમાં આગળ વધતા જઈએ છીએ તેમ તેમ જીંદગી ગુન્નરવાની આપણી નેમમાં ફેર પડતો જાય છે. સાધારણ રીતે તો પૈસા મેલવવા, આ સંસારના નાના પ્રકારના સુખો અને વૈભવો ભોગવવામાં જ જીંદગીની નેમ રહેલી સમજવામાં આવે છે ; પણ થીયોસોફીનાં અભ્યાસ પછી આપણી જીંદગીની ખરી નેમ શી છે અને તે આપણી સરજતને લાયક થવા કાળે શી શી અને કેવા પ્રકારે તૈયારી કરવાની છે તે તરફ આપણું લક્ષ દોરે છે ; અને તે પ્રકારની જીંદગી સાધારણ કરતાં કાંઈક જુદીજ રહે છે, તેમાં સંસાર સુખના સાધનો ભેગાં કરવાની જગ્યા આપણી ઉતરતી વસનાઓ અને જીવસાઓને દાખી, આપણા તન મન વિગેરેને કેળવવા, તેમની શક્તિઓ ખીલવી આપણા સદ્ગુણો વધારતા જઈ આપણી ખાસીયત ઉંચ પ્રકારની બનાવા, આપણી સરજતને લાયક થવાની કોશીશ લે છે. એટલે પછી કાંઈક તેની જીંદગી ગુન્નરવાની કોશીશ કરનાર સામાઓને

સાધારણ રીતે દુનિયાથી ઉખડી ગયેલા જેવા લાગે એ તો સ્વભાવીકળ છે. આમ બનવાનું કારણ જીંદગીની ઉપડી બે જુદી જુદી નેમોના તફાવતમાં સમાયજી છે. અને તે અમલમાં મુકવામાં આપણે ગમે એટલા પછાત પડતા હોઈએ, પણ આટલું તો ખુલ્લું છે કે માત્ર સંસાર સુખ સાધતો ભેગા કરવા કરતાં આપણા સદ્ગુણો વિગેરે ખીલવી પરમાર્થ માર્ગે ચાલવું એ વધારે પસંદ કરવા ભેગ છે. તો પછી તેવા પ્રકારની જીંદગી ગુજરવાની તજવીજ કરવામાં દુનિયાથી ઉખડી જવાનું નથી, પણ દુનિયાનાં કાર્યોની ધમિરત અચળ પાયા ઉપર રચાતી જાય છે.

૧૭ — થીયોસોફીના શિક્ષણો બુદ્ધ અને હિંદુ ધર્મને જે પ્રકારે મલતાં આવે છે તે ઉપરથી થીયોસોફી એ બે ધર્મોનું માત્ર એક નવું સ્વરૂપ હોય એવું અનુમાન ઉઠાવવાને શું કારણ નથી મલતું ?

જરથોસ્તી, ખ્રીસ્તી અથવા ઇસલામી ધર્મોના શીક્ષણો કરતાં થીયોસોફીના શીક્ષણો હિંદુ અને બુદ્ધ ધર્મોના શીક્ષણોને ઘણે દરજ્જે મલતાં આવતાં દેખાય છે, એટલે પેહેલી નજરે જોતાં એ બે ધર્મોનું નવાં સ્વરૂપે આપણી સામે રજુ કરવામાં આવતાં હોય એમ સ્વાભાવિક રીતેજ આપણને લાગે છે. પણ આપણે જોઈ ગયા છીએ તેમ થીયોસોફી એ સઘળા ધર્મોનું મૂળ છે, એટલે દરેક ધર્મમાં સંજોગો પ્રમાણે તે ઓછા કે વધતા પ્રમાણમાં પ્રગટે તો હેજ. પણ હિંદુ અને બુદ્ધ ધર્મોમાં તે જે વધારે જોરથી પ્રકાશી રહેલી દીક્ષામાં આવે છે તેનું એક મૂળ કારણ તે ધર્મોનું ઓહળું સાહીત્ય છે. જરથોસ્તી ધર્મ સાહીત્ય તો હાલમાં આપણી પાસે કાંઈક નહીંજ નેવુંજ અને તે પણ ભાંગી તુટી હાલતમાં સચવાઈ રહેલું છે, અને તે ગુપ્ત થઈ ગયેલા અતી મોટા ભાગમાં થીયોસોફીના શીક્ષણો કેટલા પ્રમાણમાં પ્રગટતાં હતાં તે હાલમાં આપણાથી કહી શકાય એમ નથીજ તેમજ જે ભાગ બાકી રહ્યો છે તે ઉકેળવાની ચાવીની ગેરહાજરીમાં તેમાં પણ તે શીક્ષણો કેટલા પ્રમાણમાં છે તેનો ખુલાસો મેલવી શકાતો નથી,—ફાયલા લેંડને આધારે માત્ર તેના શબ્દાર્થોથી ઉકેલી શકાય એમ નથી. તે સમજવાને માટે શીલસુશી અને અવશ્ય કરીને આત્મજ્ઞાનની જરૂર છે અને ધરાન છોડી આવ્યા પછી કોઈક અપવાદો સિવાય તેવા જ્ઞાનીઓની ખુટ તો આપણામાં આજ પર્યંત ચાલતી આવી

છે, એટલે પછી આપણા ધર્મની આવી હાલતમાં તેમાં થીયોસોફીનો પ્રકાશ દીઠામાં નહીં આવે તો તેમાં કાંઈ વિસ્મય પામવા જેવું નથી.

એટલુંજ નહિ, પણ જરૂરથી ધર્મનો ખીન્ન ધર્મો અને થીયો-સોફી સાથે મુકાબલો કરી, અભ્યાસ કરી, તેને જાહેરમાં મુકનાર કિસ્તાદો પણ પારસી કામે પેદા કીધા નથી, એ ખેદકારક છે.

તેમજ વળી ધર્મોના ભેદો સમજવાને માટે માત્ર આપણા મનની તકો ચાલી શકે એમ નથીજ. તે સમજવાને માટે તો અંતર્જાનથી જતી અનુભવ મેલવવાની જરૂર છે. અને જ્યારે આપણામાં તો તેવા કામ જ્ઞાનીઓની માત્ર દંતકથાજ આજુ રહી છે ત્યારે હિંદુ અને મુસ્લિમ ધર્મમાં તો—જે કે આગળના જોડણા પ્રમાણમાં નહીં તો પણ—હાલના વખતમાં પણ તેવા જ્ઞાનીઓનો સીલસીલો જળવાઈ રહેલો દીઠામાં આવે છે અને તેઓ પોતાના અંતર્જાનના અનુભવકે પરથી ધર્મ ઉપર અનેક પ્રકારે અજ વાળું નાખી તેની અંદરની જોત જગતી રાખવાને શક્તિવાન થયા છે.

વળી હાલમાં જરૂરથી, ખ્રીસ્તી, વિગરે ધર્મોવાળાઓ તો તેનો ભાવાર્થ તથા માત્ર તેના કોટણાં ઉપરજ ભાર મુકવા લાગ્યા છે. એટલે થીયોસોફી જે દરેક ધર્મના શુદ્ધ છે તે તે કોટણામાં ઓછી પ્રગટતી દેખાય એ સ્વાભાવિકજ છે. પણ જરા ડંડા કિતરતાં દરેક ધર્મમાં થીયોસોફીનો ઝરો વહેતો નજરે પડે છે. થીયોસોફીની રેશનીયી ન સમજ પડે એવાં ધર્મના લખાણોનો જે અકસ્ત પસંદ ખુલાસો મલી શકે છે તેજ તેનો પરાવો છે.

૧૮.—થીયોસોફીનો અભ્યાસ આપણને નાસ્તીકપણા તરફ દારવી લઈ જાય છે એ શું ખરું છે ?

આનો ખુલાસો ખુદા વિષેના આપણા ખ્યાલ ઉપર આધાર રાખે છે. આપણી પ્રકૃતિ અને સમજ પ્રમાણે ખુદા વિષે આપણે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના ખ્યાલો ધરાવિયે છીએ, એટલે તે એક ખીજની જુદા પડે એ તો દેખીતુંજ છે. અને ખીજના કોઈના તે વિષેના ખ્યાલ આપણા તે માટેના ખ્યાલને મળતો આવતો નથી. તો તેને આપણે ઘણું કરીને “નાસ્તીક” ના વર્ગમાં મુકી દઈએ છીએ. એક જગતી માણસ ખુદા વિષેનો જે ખ્યાલ ધરાવે તે કરતાં જુદાજ પ્રકારનો ખ્યાલ તેને માટે એક શીલસુક ધરાવતો જોવામાં આવશે. જ્યારે વળી એક સાધુના તે માટેના ખ્યાલમાં ઘણો

તદાવત દીક્ષામાં આવશે, એટલુંજ નહિ પણ એકજ કામ અને એકજ ધર્મમાં માનનારાઓમાં પણ એના સંબંધમાં ઘણો મતફેર દીક્ષામાં આવશે. દાખલા તરીકે જરથોસ્તી તરીકે આપણે એક ખુદામાં માનીએ છીએ (એમ કહેવામાં આવે છે), પણ તે માટેની વ્યાખ્યા મેળવવા જતાં તેમાં અનેક પ્રકારના તદાવતો દીક્ષામાં આવે છે. એક અબલુ ડોસા, એક ‘ઔરથો-ડોક્ષ’ શખ્સ, લાલની કેળવણી લીધેલો એક સાધારણ સંસારી માણસ, ધર્મના લખાણોને માત્ર તેના શખ્દાર્થ પ્રમાણે ઉકેલનાર એક અભ્યાસી, એક ધંધાદારી ધર્મગુરૂ, વિગેરે એવાં અનેક જનો તેના સંબંધમાં જે ચીતાર આપણી સામે રજુ કરે છે તેમાં અતિશય તદાવત માલમ પડશે. કાંઈ તેને આપણામાં સાધારણ દીક્ષામાં આવતા સદ્ગુણ ગુણ દોષો, ગુસ્સો, સખ્તાઈ, કરડાઈ, પક્ષપાતી, દયા, મેહેરયાની, બલાઈ, નેકી વિગેરેથી ભરેલા એક મલ્લ અળખાન પણ માત્ર માણસ રૂપ ધારી લઈ આપણા વાંકસર ગુસ્સે થઈ આપણને શિક્ષા કરતા અથવા તો આપણા પશ્ચાતાપ અને આછછથી પીગળી જઈ આપણી ઉપર દયા કરતા, પણ કાંઈ પણ નકી ઘેરણુ ઉપર નહિ પણ માત્ર પોતાના ફાંટા પ્રમાણે રાજ કરતા એક બીન જોખમદાર પાદશાહ તરીકે ચીતારશે; તો બીજો કાંઈ વળી તેને આપણા તરફ મેદરકાર રહી આપણું રવડતા નાખી આપણાથી દૂર અને અળગ રહી તમાસો લેતો અથવા તો પોતાના તેવા કાંઈ કામોમાં ગુંથાયેલો રજુ કરશે. કાંઈ તેને જગતમાં સદ્ગુણે વ્યાપી રહેલો દેખશે તો કાંઈ વળી તેનામાં આખું જગત સમાઈ રહેલાં છતાં તેને તેની આંદર પણ ફેંકાયેલો ભાગશે. કાંઈ તેને અમુક આકારવાળો નરી શક્તિ તરીકે પિછાનશે તો કાંઈ વળી તેને નીરાકાર, નિગુંણ ધારી તેની કાંઈ પણ વ્યાખ્યા આપતાં અટકશે. અરં પુછાયો તો આપણું મન, પછી તે ગમે એટલા બોલોળા વિસ્તારમાં હોય છતાં, તે અમુક લદમાં કામ કરી શકે છે—તેની આંદર તે પોહાચી શકતું નથી—એટલે લદથી બંધાયેલું આપણું મન જે અનલદ છે તેને પોહાચી શકે એમ નથી. ખુદા વિષેનું આપણું જે ખ્યાલ ઉભો કરીએ છીએ તે એટલાનાર સમુદ્ર માહેલું પાણી આપણી પાસેના એકાદ વાસણમાં ભરી તેને આખા સમુદ્ર રૂપ માની લેવા બરાબર છે.

દુનયામાં એવું કાંઈ જવળેજ લશે કે જે કાંઈ ને કાંઈ પ્રકારની શક્તિ કે જેમાંથી આ જગત રજુ થયું છે તેમાં માનવું નહી હોય. તે

શક્તિ કેવા પ્રકારની છે, તે કેવી રીતે ક્રિયા કરે છે, તેમ કરવાની તેની મતલબ શી છે, વિગેરેના સંબંધમાં મોટા મતફેર જોવામાં આવશે ખરો, પણ તેની કાંઈ અસલ મૂળ શક્તિની હસ્તી તો કાંઈ ને કાંઈ રૂપે સર્વે કબૂલ રાખતાં જોવામાં આવે છે, પછી તે એક જગલીમાં જગલી માણસ કહો, એક મોટામાં મોટા શીલસૂક કહો, એક જ્ઞાની કહો કે એક સાધુ કહો. આ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે ખુદાની હસ્તીમાં માનવ નહીં હોય એવું કોઈ જવળેજ દીકામાં આવે છે. અલખતાં તેની શક્તિઓ અને સ્વરૂપના સંબંધમાં આપણે અનેક પ્રકારના ખ્યાલો ઉભા કરીએ છીએ, પણ તેવું આપણે આપેવું રૂપ જ ખરું છે અથવા તો તેમાંજ તેની સંપૂર્ણ વ્યાખ્યા સમાઈ જાય છે, એમ તો નથીજ. એટલે તેના સંબંધમાં ખીજા કોઈના ખ્યાલો આપણા ખ્યાલોને મલતા નહીં આવે તો તેટલાં ઉપરથી એમ માની લેવું કે તેઓ ખુદામાં માનતા નથી, અને ‘નાસ્તીક’ છે, એ કાંઈજ નહીં પણ પોતાની સમજ શક્તિનું માત્ર દાણી અભિમાન છે.

વળી થીયોસોફી મીનાઈ હસ્તીઓમાં માને છે. અમસાસપદો, યજ્ઞદો, શીરસતાઓ વિગેરે જેવા જગતના કારોબારમાં ક્રિયા ચલાવી રહેલી મહાન શક્તિઓનો સ્વિકાર કરે છે, તો પછી તે સધળાંના મૂળની હસ્તી ના પાડે એ બનવાજોગ નથી.

ખુદા વિષેનો થીયોસોફીમાં જે ખ્યાલ આપવામાં આવે છે તે એટલો તો ખુદાઈ છે કે સાધારણ રીતે ત્યાં સૂધી આપણું મન પોહીંચી શકતું નથી, એટલે તે વ્યાખ્યામાં ખુદાની હસ્તી નહીં સ્વિકારવામાં આવતી હોય એમ સાધારણ રીતે લાગે એ સ્વભાવિક છે, પણ તેમાં ખામી તે વ્યાખ્યાની નહીં પણ તે સમજવાની આપણી શક્તિની કોતાહિમાં છે. થીયોસોફી ખુદાની હસ્તી સ્વિકારે છે એટલુંજ નહીં પણ તે સર્વવ્યાપક છે અને સધળું તેનામાંજ સમાઈ જાય છે એવું તેનું શિક્ષણ છે.

૧૯.—એવું પણ કહેવામાં આવે છે કે થીયોસોફી એક કરતાં વધારે ખુદામાં માનવાનું શીખવે છે, એ શું ખરું છે ?

આ બૂલ ભરેલા વિચારનો પાયો પણ માત્ર સમજફેર ઉપર રચાયેલો દીકામાં આવે છે. તે મહાન મૂળ શક્તી જેનાથી સધળું છે તે તો માત્ર એકજ છે, પણ તે ગમે એ નામે કે પ્રકારે ઓળખાતી હોય. દુનિયામાં એવો કોઈ પણ ધર્મ કે શીલસૂરી નથી કે જેમાં અનેક ખુદાઓની

હસ્તી સ્વિકારવામાં આવી હોય. સાધારણ રીતે આપણામાં એવો કોઈક ખ્યાલ છે કે હિંદુ ધર્મમાં અનેક ખુદાની હસ્તી માનવાનું શીખવવામાં આવે છે. પણ તે વિચાર ખચીતજ ભૂલ ભરેલો છે. તે ધર્મમાં અનેક ચઢઉતર મહાન શક્તિઓ સ્વિકારવામાં આવેલી દીક્ષામાં આવે છે ખરી અને તેમનાં જે સ્વરૂપો આપણી સામે તેમાં ધરવામાં આવ્યાં છે તેમાં ઉંચ દરજ્જાની ઈશ્વરી શક્તિઓનો એટલો તો પ્રકાશ જોવામાં આવે છે કે જે અર્થે સાધારણ રીતે ખુદા શબ્દ વપરાય છે તે અર્થે તેમને લઈ હિંદુઓ અનેક ખુદામાં માને છે એમ ધારી લેવામાં આવે છે. પણ સહેજ પણ ઉંડાણ તપાસ કરવાની મેહેનત લેતાં તુરતજ માલમ પડી આવે છે કે એ સઘળી મહાન શક્તિઓ ઉપર માત્ર એકજ સર્વોપરી શક્તિ રાજ્ય ચલાવી રહી છે એમ એ ધર્મનું પણ ખુલ્લું શિક્ષણ છે, જે કે તે પ્રસંગ પ્રમાણે જુદે જુદે નામે ઓળખાય છે. અને તેજ પ્રમાણે તેવી મહાન ચઢઉતર મીનોઈ શક્તિઓનો સીલસીલો જરથોસ્તી, ખ્રીસ્તી, ઈસ્લામી, વિગેરે ધર્મોમાં પણ જોવામાં આવે છે. ખરું છે કે ખ્રીસ્તીઓનો પોટેસ્ટન્ટ પંથ ખુદા પંચીની તેથી ઉતરતી મીનોઈ શક્તિઓનો સ્વિકાર કરતો નથી, અને સુધરેલાઓમાં ખપવા કાજે તેમને પગલે ચાલનારા આજ કાલના કેટલાક જરથોસ્તીઓ પણ તેમનો સ્વિકાર કરતા નથી. પણ ‘એન્જલ્સ’ ‘આર્ક એન્જલ્સ’ વિગેરે નુરી શક્તિઓ કબૂલ રાખતો ખ્રીસ્તી ધર્મ, યઝ્દો, અમશાસપદો વિગેરેની હસ્તી સ્વિકારતો જરથોસ્તી ધર્મ, શીરેસ્તાઓ વિગેરે નુરી શક્તિઓ માન્ય રાખતો ઈસ્લામી ધર્મ, એ સઘળા તેવી મહાન શક્તિઓની હસ્તીની શાક્ષી પુરતા આપણી સામે ખડા છે. જે કે તે સઘળી શક્તિઓનું મૂળ અને સર્વોપરી તો એકજ ખુદા છે. આ મહાન મીનોઈ શક્તિઓને હિંદુઓ દેવ-દેવતા તરીકે પીછાને છે અને આપણે જે અર્થે ખુદા કહ્યો છે તે અર્થે હિંદુઓ પોતાના દેવને લેખે છે એમ માત્ર તેનો ભૂલ ભરેલો અર્થ ઉઘાડી હિંદુઓને અનેક દેવોમાં એટલે અનેક ખુદામાં માનતા દેખાડીએ છીએ. પણ મહાદેવ, પરમેશ્વર, પરમાત્મા, પરબ્રહ્મ વિગેરે હિંદુ શાસ્ત્રમાં વપરાતા શબ્દોજ દેખાડી આપે છે કે તેઓ પોતાના દેવ દેવતાઓની ઉપર કોઈ મહાન શક્તિને સ્વિકારે છેજ. અને આપણા ધર્મમાં પણ તેમજ છે. તે જાણવા છતાં તેનો કાંઈક જુદોજ અર્થ ઉઘાડવાની તજવિજ કરી હિંદુ ધર્મને વગર કારણે વગોવવામાં આવે છે. અને તેજ પ્રમાણે વગર અબ્યાસે, વગર જાણવે, વગર તપાસે

થીયોસોફીને પણ તેમજ, શીખવતી ધારી તેને પણ ખાટાં રૂપમાં ચૂકી દેવામાં આવે છે.

વાઈસરૉય, ગવર્નર, કમીશનર, કલેક્ટર, મામલતદાર, કુલકરની, તલારી, પટેલ વિગેરે અનેક પ્રકારના ચઢઉતર સરકારી અમલદારો ઉપરથી એમ અનુમાન ઉઠાડવું કે તેઓને માથે કોઈ સર્વોપરી રાજ્ય નથી પણ તેઓ અનેક રાજ્ય તરીકે સ્વતંત્રપણે અમલ ચલાવે છે એ જોટલું અફલ વિરૂદ્ધ છે, તેટલુંજ મૂર્ખાઈ ભરેલું ખુદાથી ઉતરતી મીનોઈ શક્તિઓમાં માનનારાઓને અનેક ખુદામાં માનનારાઓ તરીકે ચીતારવામાં આવે, તે છે !

કેટલીક વેળાએ આપણા જોવામાં આવે છે કે અબણ ગામડીયાઓ ડીસ્ત્રીકટના સરકારી અમલદારને ‘ સરકાર માઆપ ’ ગણી તેને એક રાજ્ય જોટલુંજ માન આપે છે, કારણ કે તેના ઉપરી અમલદારોના સંબંધમાં તેઓ પાધરા આવી શક્તા નથી, અને જો કે તેઓને કાંઈક જાંખો ખ્યાલ તો હોય છેજ કે તે અમલદારના ઉપરીઓ પણ હોય છે, પણ તેમની સાથે તેમને પાધરું કામ પડતું નહીં હોવાથી તેઓ તેમને મનસે હોયેલા પણ સરખા અને નહીં હોયેલા પણ સરખા, એટલે તેઓ તો પોતાના ડીસ્ત્રીકટના અમલદારોથીજ કામ લેવાનું સમજે છે. તેજ મુજબ આ દુનિયામાં એવાં ઘણાં માણસો હોય છે કે જેઓ પોતાની વૃદ્ધિના પ્રમાણમાં અનેક ઇશ્વરી શક્તિઓમાંથી એકાદને પોતાના ખુદા તરીકે માની લઈ તેની સેવા પૂજા વિગેરે કરે છે, કારણ તેની પેલે પાર તેમની વિચાર શક્તિ પુગી શક્તિ નથી, તેમ છતાં તેવી કોઈ શક્તિની પેલે પાર તના કરતાં કોઈ અઘિયાતી શક્તિ હોય એવો તેમને પણ કાંઈક જાંખો ખ્યાલ રહે છે.

આ પ્રકારે ત્યારે અનેક ચઢઉતર મીનોઈ શક્તિઓની હરતી થીયોસોફી સ્વિકારે છે ખરી, પણ તે ઉપરથી તે અનેક ખુદામાં માનવાનું શિક્ષણ આપે છે એમ કાંઈ હરતું નથી. ખુદા તો એકજ છે.

“ અનેક ઇશ્વરવાદ ” નું એક ખીજું કારણ એ છે કે જ્યારે ક્રીશ્ચીયન સીવાય પૂર્વ તરફના ખીજા ધર્મેને “ એકથી વધારે ઇશ્વર માનનારા ” ચીતારવામાં યુરોપના કેટલાક મીશનરીઓ અને અબ્બાસીઓ શુતામલા હતા, ત્યારે તેઓએ યજ્ઞદો, દેવતાઓ, વગેરેને gods (ઇશ્વરો) તરીકે ચિતાર્યા, જેઓ માટે ખરો ઇંગ્રેજી શબ્દ Intelligent Being (યજ્ઞદો, દેવતાઓ અફલો, ઇ.) હતો. આ જૂલ જાંખો વખત ચાલુ રહી તે જૂલ સર્વે લોકો કરવા લાગ્યા, અને થીયોસોફીકલ લખાણોમાં પણ ‘ ઇશ્વરવાદ ’ દાખલ થઈ. થીયોસોફીના વિરોધીઓ માટે આ એક “ લૂઠાડ ”

૨૦.—ધીધાસોશી મૂર્તિપૂજને ઉત્તેજન આપતી કહેવામાં આવે છે તેનો ખુલાસો શા ?

કાંઈ પણ રૂપ રંગ આપ્યા વગર આપણુ મન કશાનો વિચાર કરી શકતું નથી, કારણ કે તેને પોતાનેજ અમુક હદમાં કામ કરવું પડે છે, અને કશાની પણ હદ બાંધવી એ તેને આધાર આપવા બરાબર છે. પછી તે આધાર ગમે એ પ્રકારનો હોય અને તે હદ ગમે એટલા બોહોળા વિસ્તારમાં ફેલાઈ હોય. આપણે મૂર્તિપૂજમાં માનતા નથી એમ સાધારણ રીતે કહેવામાં આવે છે ખરું, અને તેથી કહેવાતા મૂર્તિપૂજકો કરતાં ચઢિયાતા હોવાનો આપણે દાવો કરીએ છીએ એ પણ ખરું, પણ શીલસૂત્રીની નજરે જોતાં જોએ સધારણ રીતે મૂર્તિપૂજક ગણાય છે અને જોએ તેમ અંકાવામાં અપમાન ભરેલું સમજે છે તેઓ વચ્ચે જે તફાવત છે તે માત્ર તેના ચઢ ઉતર પ્રકારમાંજ સમાયલો છે.

જો મૂર્તિનો અર્થ આધાર અથવા રૂપ તરીકે લેવામાં આવે તો આપણે સઘળાં કાંઈ ને કાંઈ પ્રકારે “ મૂર્તિપૂજક ” તો ખરાંજ ! આપણે ખુદાને નિર્ગુણ, નિરાકાર વિગરે નામથી ઓળખીએ છીએ, પણ ખરી રીતે તો તેની વ્યાખ્યા આપવાની કોશીશ કરવાની સાથેજ આપણે તેને આપણા મનની વળાણ પ્રમાણે કાંઈને કાંઈ રૂપ આપીએ છીએ. અને કશાને પણ કાંઈ રૂપ આપવું, પછી તે આપણા મનની અંદર હોય કે તે આપણી બહાર ખડું કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ તે એક પ્રકારની મૂર્તિનાજ વર્ગમાં આવે છે. આજ કારણને લીધે શીલસૂત્રીની નજરે જોતાં રૂપવાળા ખુદા (Personal God) માં માનવું એ વગર અર્થનું લેખવામાં આવે છે, પણ તેમ કરવાની ખરી મનલગ્ન નહી સમજવાથી તે શીલસૂત્રીને “ નાસ્તીકપણ ” તરફ દોરવી લઈ જતી ધારી વખોડવામાં આવે છે !

કાંઈ પણ રૂપ વગર કશાનો પણ ખ્યાલ કરી શકાતો નથી એ તો દેખીતુંજ છે, અને સઘળાના મન કાંઈ એકસરખાં હોતાં નથી, એટલે આપણા મનની વળાણ પ્રમાણે દરેક બાબદના રૂપમાં તફાવત પડે છે. અને આપણા મનને અનુસરતું રૂપ આપવા વગર કાંઈ પણ બાબદ આપણી ઉપર અસર કરી શકતી નથી.

એક સાધારણ અબલુ ગામડીયાની અને એક શીલસૂત્રની મન ધણી તફાવત રહે છે ; એટલે જેમ એક બાળકને કેળવણી ‘ ઝાડન ’ ની રીઠી ઉપયોગી થઈ પડે છે તેમજ વૃદ્ધિના

ઉત્તરમાં પમથિયાંઓનું ખુદા તરફ ધ્યાન ખેંચવાને જેને આપણે સાધારણ રીતે “ મૂર્તિપૂજા ” કહીએ છીએ તે ઘણું અગત્યનો ભાગ બનવે છે. કેવળ એક અજ્ઞાન, અભણ માણસ આગળ નિર્શુભ, નિરાકાર વિગેરે ઉપમાથી ખુદાનો ખ્યાલ રજુ કરવા જતાં તે તેના ખ્યાલમાં ઉતરી શકતો નથી, પણ તેના ધ્યાનમાં ઉતરે એવી રીતની કોઈ મૂર્તિ-આકાર વિગેરે મારફતે તેનું તે ઉપર લક્ષ્ય ખેંચતાં તેનો તેને કાંઈક ખ્યાલ આવવા માંડશે, અને તે પછી જેમ જેમ તેની મન શક્તિ ખીલતી જશે અને શ્રદ્ધામાં તે આગળ વધતો જશે તેમ તેમ તે મૂર્તિનો ખ્યાલ વધારે સ્વચ્છ થતો જઈ તેનો પોતાની મનોવૃત્તિ પ્રમાણે ટેકા લઈ ખુદા વિષેનો તેનો ખ્યાલ વધારે અને વધારે ઉંડાણ થતો જઈ છેવટે તેના મનની બાહેરના તેવા કશા પણ ટેકા વગર તે વિચાર કરી શકશે, લગભગ એક જંગલી જેવું માણસ એક મૂર્તિ અથવા એકાદ તેવી વસ્તુનેજ ખુદ મશ્વર તરીકે માની લેશે તો વળી તેનાથી જરા આગળ વધેલું માણસ તેમાં વ્યાપી રહેલી અથવા તે મારફતે ક્રિયા કરી રહેલી કોઈ મીનોઈ શક્તિને તેમાં ભાળશે ; તો વળી કોઈ તેને મશ્વરી શક્તિઓ પ્રગટવાના અસંખ્ય બિંદુઓ માંહેલું એક લેખી કામ લેશે ; તો કોઈ વળી અમૂક ક્રિયાઓથી શુદ્ધ થયેલાં ‘ મેગ્નેટીઝમ ’ (magnetism) નો લાભ મેળવવા તે તરફ ખેંચાશે, તો કોઈ વળી તેને ખુદા તરફ ધ્યાન ખેંચનાર એક ચિન્હ તરીકે લઈ કામ લેશે.

આતશ સામે ઉભા રહી બદગી કરવાની આપણે આપણી ફરજ સમજીએ છીએ અને તે ઉપરથી બીજા ધર્મવાળાઓ આપણને “ આતશ પરસ્ત ” યા આતશની પૂજા કરનારાઓ તરીકે ઓળખે છે. હવે આતશની ન્યાય, યશ્ત વિગેરે બંદગીઓ ધ્યાનમાં લેતાં આપણે કોઈ પ્રકારની આતશની આરાધના કરીએ છીએ એ તો દેખીતું જ છે. પણ સવાલ એ છે કે તે આતશ કયો ? આપણી સામે જે આતશ બળતો જેવામાં આવે છે તે, આ દુનિયામાં જુદા જુદા પ્રકારની આતશો ક્રિયા કરી રહ્યા છે તે, અથવા તો તે સઘળાં ઉપર રાજ્ય કરતી કોઈ મહાન મીનોઈ શક્તિ કે આપણા ભિત્તરમાં છુપાયેલા ખુદાઈ અંશ-“ અહુરમઝદનો પુત્ર આતશ ” કે જેને કવણ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે તે ? અલબત્ત આપણી સામે બળતા આતશની આરાધના કરવી એ એક પ્રકારની મૂર્તિપૂજા જોવા-લેખાય, પણ તે આતશની પાછળ ક્રિયા કરી રહેલી કે” યા”

જિતો દેખીતુજ છે. પણ તે કયા અર્થે લેવી, તેનો કેવો અને કેટલો ઉપયોગ કરવો તે સધળું તો તેની મદદ લેનારની વૃદ્ધિ, પ્રકૃતિ વિગેરે ઉપર આધાર રાખે છે. અને તેના પ્રમાણમાં તેનો ટેકા લઇ તે આગળ વધી શકે છે.

૨૧.—ધીથોસોરીમાં બંદગીની અગત્યના સ્વિકારવામાં આવતી નથી એમ માનવાનું કારણ શું ?

સાધારણ રીતે આપણે એવા ધણાક શબ્દોનો ઉપયોગ કરીએ છીએ કે જેના ખરા અર્થનો આપણને ભાગ્યેજ ખ્યાલ હોય છે. અને તે વાપરનારની સમજ પ્રમાણે તે જુદા જુદા અર્થે વપરાય છે. આવાજ કાંઇ પ્રકારે “બંદગી” શબ્દ વપરાતો અને તે કારણે તેના સંબંધમાં ઘણો ગુચવાડો ઉભો થતો દીકામાં આવે છે.

હાલમાં વપરાતી બંધ પડેલી કોઇ પુરાણી ભાષામાં લખાયેલાં ધર્મ પુસ્તકોના લખાણોના અમુક ભાગને તેની મનસૂબ અથવા અર્થ સમજ્યા વગર, માત્ર જેમ ગમે એમ વાંચી અથવા મોંઢે બબડી જવામાં કેટલાકે બંદગી કાઢેલી માની લે છે ; તો વળી કોઈ તે ક્રિયાને બંદગી તરીકે ન લેખતાં કોઇ ચાતુ ભાષામાં જોડી કહાડેલી અમુક પ્રકારની ખુદાની પ્રાર્થના વિગેરેને બંદગી તરીકે લેખી માત્ર તેજ અમલમાં મુકવાની ભલામણ કરે છે ; તો વળી કોઈ એ સઘળું નકામું ધારી માત્ર પોતાની ફરજ બજાવ્યા જવામાં બંદગીની મનસૂબ સમાઈ ગયેલી માને છે ; તો વળી કોઈ ભલાં અને પરમાર્થ કામોનેજ બંદગી તરીકે ગણી લે છે.

કોઈ પોતાના ગુનાહોની મારી ચલાવવા માટે બંદગી જરૂરની ધારે છે ; તો કોઈ પોતાની આબુજીથી ખુદાને પીગળાવી અથવા તો તેના ગુણો માંહે તેને ખુશી કરી પોતાની કાંઈ મનસૂબ કહાડી લેવા માટે બંદગીની જરૂર પીછાને છે. તો કોઈ વળી તેને પોતાના પુન્યમાં વધારો કરવાનું એક સાધણ ગણે છે, તો વળી કોઈ પોતાના હરીફ અથવા દુશમનો ઉપર કાવચ માટે શક્તિ અને મદદ મેળવવા કાજે તેનો આધાર લે છે ; તો વળી કોઈ તેને પોતાના શરીરોની શુદ્ધતા અને મનની શક્તિ મેળવવાનું તે સાધન લેખે છે ; તો વળી કોઈ પોતાના ચિત્તને પોત કરમારના ચિત્ત સાથે એકસાન કરવાનું તે જે

આ પ્રમાણે બંદગીના અનેક પ્રકારો છે અને તે જુદા જુદા સંસ્કૃતિ
અનુસાર તેના ઉપયોગ કરનારની વધિ અને પ્રકૃતિ પ્રમાણે જરૂરના છે.
પણ બંદગીનો ઉચ્ચ તબક્કો તો હૃદયની ભક્તિ કરવામાં અહરનહરના
ખુશનુદીના કામમાં કાંઈક હીરસો આપવામાં એટલે કે તેની મહાન દીન-
તેના મુકરર કીધેના કાયદાઓ અનુસાર ચાલી તેની સેવા કરી
હમશરીક થવાને લાયક થવાની કોશીશ કરવામાં તેનામાં આપણુ મિ-
યોરવવામાં સમાયસો છે, એટલે જેઓ બંદગીનો આવો ઉચ્ચ ખ્યાલ ધર-
વતા હોય તેઓ જેને સાધારણ રીતે બંદગી તરીકે લેખે છે તેને
વર્ગમાં મુકવા ના પાડતા હોય, તો તે ઉપરથી તેઓ બંદગીની અગત્ય
સ્વિકારતા નથી એમ કાંઈ દરતું નથી. થીયે સોશીમાં બંદગી અગત્યની
જગ્યા રોકે છે, પણ તે તેના જુદા જુદા વર્ગો પાડતી હોવાથી તેના
સંબંધમાં ભૂલ ભરેલો ખ્યાલ ફેલાયસો દીકામાં આવે છે.

ચંરાગ

[સ્થાપ્યું સન ૧૯૦૦.]

જરથોસ્તીઓ માટે ધર્મ તથા
સંસારને લગતું એકલું માસિ
ગોપાન્યું.

આ ગોપાન્યું વેદાન્ત, સુપ્રીક્ષ્મ, થીયોસોફી, આત્મજ્ઞાન, આજની વિ
અને પશ્ચિમની શીલસુપ્રીની મદદથી જરથોસ્તી ધર્મ ઉપર રોશની
ફેલાવે છે.

તે ઉપરાંત

સધર્મી વૃદ્ધિઆત્મક (Progressive) હીલચાલો જેવી કે સાઈકોલોજી,
મેગનેટીઝમ, એન્ટી-વૅકસીનેશન, એન્ટી-વીવીસેક્શન, હવદ્યા,
વેજીટેરિયનીઝમ, વગેરેની હિમાયત કરે છે.

કોઈ પણ પક્ષના

સંકોચાયલા આચાર વિચારોથી હદ બાંધવાને બદલે જરથોસ્તી ધર્મની
મૂળ નેમ ધ્યાનમાં રાખી

તેનો વિસ્તાર વિશાળ અને બહોળો રાખવામાં
આવ્યો છે.

સંકોચ સતોષના ઇદમારો નિરતર આવતા રહે છે.

લવાજમ—વર્ષના રૂ ૩, હિંદી પોસ્ટેજ સાથે ; હયાં માર્ગે રૂ ૪ ;
આંગ ઉપર લેવામાં આવે છે.

આદીસ—વાઘરેય, બીલીમોરા પોસ્ટ.

